

Kartläggning och lägesbild

I LOKALT BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE

brå

Polisen

Sveriges
Kommuner
och Regioner

FÖRSTA UPPLAGAN

Brå – kunskapscentrum för rättsväsendet. Myndigheten Brå verkar för att brottsligheten minskar och tryggheten ökar i samhället. Det gör vi genom att ta fram fakta och sprida kunskap om brottslighet, brottsbekämpning och brottsförebyggande arbete, till i första hand regeringen och myndigheter inom rättsväsendet.

Polismyndigheten är en enrådsmyndighet och leds av en rikspolischef som inför regeringen ensam bär ansvar för myndighetens verksamhet. Polismyndigheten ska tillsammans med övriga myndigheter inom och utom rättsväsendet genom sina insatser bidra till målet för kriminalpolitiken – att minska brottsligheten och öka människors trygghet.

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) är en medlems- och arbetsgivarorganisation. Alla Sveriges kommuner och regioner är medlemmar. SKR:s uppgift är att stödja och bidra till att utveckla kommuners och regioners verksamhet. SKR fungerar som ett nätverk för kunskapsutbyte och samordning.

ISBN 978-91-88599-48-3

urn:nbn:se:bra-985

© Brottsförebyggande rådet 2021

Författare: Carl Gynne, Greta Berg, Charlotta Gustafsson och Roger Karlsson

Produktion: Odelius & CO #21-5117

Tryck: E-Print AB

Brottsförebyggande rådet, Box 1386, 111 93 Stockholm

Telefon 08-527 58 400, fax 08-411 90 75, e-post info@bra.se, www.bra.se

Denna bok kan beställas hos bokhandeln eller hos Norstedts Juridik, 106 47 Stockholm. Telefon 08-598 191 90, e-post kundservice@nj.se, www.nj.se/offentligapublikationer

Förord

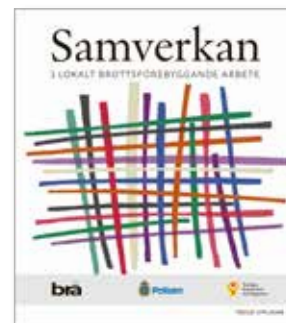
EN VÄLFUNGERANDE SAMVERKAN mellan kommuner, polis och andra aktörer är central för det brottsförebyggande arbetet, och det är viktigare än någonsin att både kommunerna och polisen lägger sina resurser där de gör mest nytta. De behöver därför tillsammans kunna lösa lokala problem utifrån aktuella lägesbilder.

Denna bok är en fördjupning av framförallt steg två i den så kallade samverkansprocessen, som beskrivs ingående i boken *Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete* och på plattformen *Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete*, bra.se/samverkan.

Syftet med boken är att beskriva hur kartläggningar kan genomföras och hur lägesbilder för lokalt brottsförebyggande arbete kan tas fram, utifrån de förutsättningar som finns i den aktuella kommunen eller i lokalpolisområdet. Därtill finns stödmaterial till arbetet med orsaksanalyser på plattformen och i boken *Orsaksanalys i lokalt brottsförebyggande arbete*.

Brottsförebyggande arbete är komplext. Det finns inte en lösning eller metod som passar alla. God kunskap om de lokala problemen ger lösningar som passar de lokala förutsättningarna och behoven. Både polis och kommuner kan bidra med sådan kunskap, genom kartläggning och sammanställning av lokala lägesbilder. När kunskapen samordnas ökar sannolikheten att lägesbilden blir mer rättvisande och de brottsförebyggande åtgärderna mer träffsäkra. Just det är syftet med att göra kartläggningar och ta fram lägesbilder – att skapa underlag för rätt åtgärder.

Lokalt brottsförebyggande arbete är en viktig gemensam fråga för Brottsförebyggande rådet (Brå), Polismyndigheten och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), och boken är ett gemensamt bidrag till utvecklingen av det brottsförebyggande arbetet i Sverige.

Den här boken är en fördjupning av boken **Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete**, framförallt steg två av samverkansprocessen.

Innehåll

Ett stöd i arbetet – anpassat till lokala förutsättningar och behov	6
Introduktion	7
Kartläggning och lägesbilsarbete på tre nivåer	8
Grundläggande nivå	9
Breddad nivå	9
Avancerad nivå	9
Vilken nivå passar oss?	10
Del 1 – Kartläggning	15
Kartläggningsarbete på tre nivåer	16
Kartläggningar – grundläggande nivå	18
Förslag på underlag från kommunen	20
Förslag på underlag från polisen	23
Förslag på underlag från kommunala bolag	26
Förslag på underlag från näringslivet	27
Kartläggningar – breddad nivå	28
Förslag på underlag från kommunen	29
Förslag på underlag från polisen	31
Förslag på underlag från kommunala bolag	33
Förslag på underlag från civilsamhället	34
Förslag på underlag från näringslivet	35
Förslag på underlag på regional nivå	36
Kartläggningar – avancerad nivå	38
Förslag på underlag från kommunen	39
Förslag på underlag från polisen	40
Förslag på underlag från nationella organisationer	41

Del 2 – Lägesbilsarbete	43
Lägesbilsarbete på tre nivåer	44
Strategisk eller operativ lägesbild	45
Lägesbild på grundläggande nivå	50
Hur går det till?	51
Ett exempel på lägesbilsarbete på grundläggande nivå	52
Lokal information att väga in	53
Förslag på underlag från länsstyrelsen eller regionen	55
Lägesbild på breddad nivå	60
Hur går det till?	61
Tar lägesbilden in risk- och skyddsfaktorer?	62
Ett exempel på lägesbilsarbete på breddad nivå	64
Lokal information att väga in	65
Förslag på underlag från regionala och nationella organisationer	70
Lägesbild på avancerad nivå	72
Går det till?	72
Ett exempel på lägesbilsarbete på avancerad nivå	73
Lokal information att väga in	75

Ett stöd i arbetet – anpassat till lokala förutsättningar och behov

SAMHÄLLETS BROTTSFÖREBYGGANDE AKTÖRER uppmanas ofta att arbeta utifrån kartläggningar eller lägesbilder, men *hur* detta kan göras beskrivs mer sällan. Den här boken ger därför förslag på vilken information som kan samlas in och hur den kan ställas samman vid kartläggning och lägesbilsarbete.

Med *kartläggning* avses systematisk datainsamling om ett geografiskt område eller ett brottsproblem. I kartläggningen samlas information om vad, hur mycket, hur ofta, på vilket sätt och under vilka förutsättningar som brottsligheten uppträder.

En *lägesbild* är en sammanställning av kartläggningens resultat, där avvikelser eller mönster i brottsligheten identifieras. Lägesbilden är alltså en samlad bedömning av var problemen är som störst, hur situationen ser ut jämfört med referensdata och hur utvecklingen sett ut över tid. En mer avancerad lägesbild kan också innehålla prognoser eller fördjupningar om vissa brottstyper.

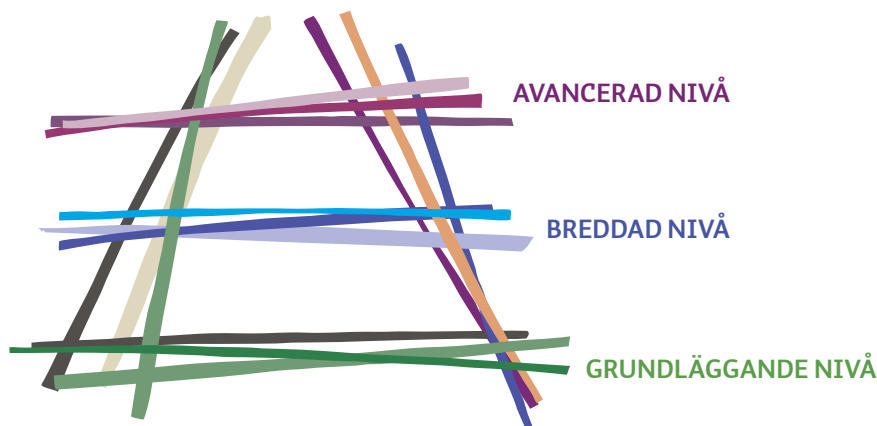
I praktiken behöver man ofta arbeta med kartläggning, lägesbild och orsaksanalys parallellt, och som utförare rör man sig ofta fram och tillbaka mellan de olika delarna. För tydlighetens skull beskriver vi dock i denna bok kartläggning och lägesbild separat. Den första delen av boken, om kartläggning, fokuserar på olika källor för datainsamlingen. Den andra delen, om lägesbilsarbetet, fokuserar på olika sätt att sammanställa data.

Kartläggning är att samla in information om brottslighet.

Lägesbilden är en sammanställning och sammanvägning av kartläggningens resultat.

Introduktion

BOKENS TVÅ DELAR ÄR ANPASSADE EFTER TRE NIVÅER för det brottsförebyggande arbetet: grundläggande nivå, breddad nivå och avancerad nivå.

Boken är en fördjupning av framförallt steg två av samverkansprocessen, som beskrivs i boken *Samverkan i lokalt arbete*.

På bra.se/samverkan finns ett digitalt stöd för arbetet, i form av ifyllningsbara mallar.

Avsikten med denna indelning är inte att gradera arbetets kvalitet, utan att göra det möjligt att anpassa stöd och verktyg utifrån lokala skillnader.

På bra.se/samverkan finns ett digitalt stöd för arbetet, i form av ifyllningsbara mallar.

Börja i det lilla och bygg successivt ut kartläggningen utifrån er organisations kapacitet.

Tänk på att kartläggningen och lägesbilsarbetet inte är mål i sig, utan endast medel för att bättre förstå och prioritera bland brottsproblemen.

Kartläggning och lägesbilsarbete på tre nivåer

DET LOKALA BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETET I SVERIGE VARIERAR, beroende på skilda lokala förutsättningar och behov. Arbetet påverkas av om kommunerna eller lokalpolisområdena har 150 000 eller 5 000 invånare, om de är tätbefolkade eller utgörs av glesbygd, liksom om de omfattar bostadsområden som definieras som socialt utsatta. Ett befolkningsmässigt litet område har ofta andra behov och förutsättningar än ett stort. Det medför olika ingångar för att utveckla det brottsförebyggande arbetet; exempelvis kan en stor kommun behöva bredda och fördjupa arbetet mer än en liten.

Dessa skillnader mellan olika kommuner eller lokalpolisområden tar vi fasta på i denna bok, som beskriver kartläggningar och lägesbilsarbete på tre nivåer: grundläggande, breddad och avancerad. Avsikten med indelningen är att visa hur kartläggningar och lägesbilder kan genomföras, beroende på de lokala förutsättningarna. Vår förhoppning är att på så sätt kunna ge vägledning, stöd och verktyg till att anpassa och utforma arbetet så att det passar just er, lokalt.

Grundläggande nivå

Breddad nivå

Avancerad nivå

UPPDELNINGEN SKA TILLÄMPAS så att man bedriver kartläggning på samma nivå som lägesbilsarbete. Kartläggning på grundläggande nivå hör alltså samman med lägesbilsarbete på grundläggande nivå, kartläggning på breddad nivå hör samman med lägesbilsarbete på breddad nivå, och så vidare.

GRUNDLÄGGANDE NIVÅ

KARTLÄGGNINGAR OCH LÄGESBILDER PÅ GRUNDLÄGGANDE NIVÅ förutsätter att det finns någon form av strategisk organisation för det brottsförebyggande arbetet. Det behövs också en funktion inom kommunen respektive polisen som samordnar arbetet, även om de kan ha begränsat med tid, resurser och mandat. Med de här förutsätt-

ningarna bygger kartläggningen till stor del på en strukturerad datainsamling av öppen och lätt-tillgänglig information. Tillgången till stödsystem, som underlättar kartläggningen eller sammanställningen av en lägesbild, är begränsad. Lägesbilden är en systematisk överblick som beskriver aktuella brottsproblem, deras karaktär och utbredning.

BREDDAD NIVÅ

EN BREDDAD KARTLÄGGNING OCH LÄGESBILD förutsätter att det inom kommunen finns en organisation och en kommunal samordnare för det brottsförebyggande arbetet, och att det inom polisen finns en kommunpolis. Dessa funktioner behöver ha tid, mandat och ekonomiska resurser avsatta för strategiskt brottsförebyggande arbete. Mellan de samverkande parterna finns en fungerande struktur och arbetssätt. Det finns förutsättningar att

fördjupa kartläggningarna och lägesbilderna. I kartläggningen tas information fram på flera sätt. Det kan avse egeninitierade undersökningar eller datainsamling på områdesnivå. Det finns former för systematisering av det samlade informationsunderlaget i exempelvis GIS-kartor. Lägesbilden kan breddas till att vara strategisk likväl som operativ och den kan innehålla en prognos som ger en långsiktig inriktning för arbetet.

AVANCERAD NIVÅ

KARTLÄGGNING OCH LÄGESBILDSARBETE PÅ AVANCERAD NIVÅ förutsätter att kommunens och lokalpolisområdets brottsförebyggande organisation är väletablerad och att även andra aktörer är aktivt bidragande, såsom näringsliv, civilsamhälle, idéburen sektor samt universitet eller högskola. Kartläggningen kan exempelvis bygga på sammansatta system som hjälper till att urskilja nyanser kopplade till specifika platser, beteenden och målgrup-

per. Det finns kapacitet att närma sig brottstypsproblem som av tradition varit svåra att få med i det lokala brottsförebyggande arbetet (exempelvis våld i nära relationer, bedrägeribrott eller internetrelaterad brottslighet). Lägesbilden kan ytterligare fördjupas med egeninitierade undersökningar om lokala fenomen. På den här nivån har de brottsförebyggande parterna bäst förutsättningar att driva utvecklingen framåt och skapa kunskap som kan generaliseras vidare.

Besvara frågorna utifrån er egen organisation, men se över dem gemensamt med [.....] och diskutera om ni är överens.

Vilken nivå passar oss?

DET KAN VARA SVÅRT ATT BEDÖMA på vilken nivå det är lämpligast att arbeta som lokal samordnare eller kommunpolis. Här finns tre frågeområden som kan vara till hjälp för att bestämma vilken nivå ni bäst utgår från i arbetet med kartläggning och lägesbild.

Frågorna om den egna organisationen besvaras var för sig av samordnaren och kommunpolisen. Antalet ”ja” ger en fingervisning om vilken nivå som passar. Det första av de tre frågeområdena är främst riktat till kommunal organisation, eftersom det inom polisen är ett huvuduppdrag. De här frågeställningarna är inspirerade av organisationsforskning inom Community readiness.

PRIORITET FÖR DET BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETET	JA
Finns det ett formellt politiskt och organisationsmässigt beslut att avsätta tid att arbeta med de strategiska brottsförebyggande frågorna?	
Finns det en utsedd funktion som driver och samordnar det brottsförebyggande arbetet?	
Finns tid avsatt för andra funktioner eller verksamheter inom organisationen att bidra till det brottsförebyggande arbetet?	
Finns det ett övergripande formellt mandat (politiskt/tjänsteorganisation) att bidra till brottsförebyggande arbete, såsom styrdokument eller politiska beslut?	
Finns det mandat hos ansvarig funktion att begära in underlag från andra enheter/verksamheter inom kommunen/polisen som kräver arbetsinsatser hos dem?	
Är det brottsförebyggande arbetet förankrat bland chefer inom tjänsteorganisationen?	
Är det brottsförebyggande arbetet förankrat hos närmaste ansvarig chef för funktionens arbete?	
Är det brottsförebyggande arbetet inskrivet som en del av tjänsteuppdraget hos ansvarig funktion?	
Ligger framtagna tjänstemannaunderlag till grund för formella beslut om åtgärder inom det brottsförebyggande arbetet?	
Har det brottsförebyggande arbetet en egen budget kopplad till sig för att genomföra insatser?	
Finns det rutiner för hur ledning/styrgrupp ska följa upp arbetet?	

Det första av de här tre frågeområdena är främst riktat till kommunala organisationer.

STÖD I ARBETET

Antalet ”ja” i frågeformulären ger en fingervisning om vilken nivå som passar det fortsatta arbetet.

ORGANISATIONENS SAMVERKANSFÖRMÅGA	JA
Finns en gemensamt skapad organisation för samverkan inom brottsförebyggande arbete?	
Finns det gemensamt framtagna riktlinjer och tidplaner för det brottsförebyggande arbetet?	
Har det gjorts någon inventering av förebyggande insatser, med bäring på brottsförebyggande arbete, som redan idag bedrivs inom era enheter/verksamheter?	
Finns det dokumenterade erfarenheter av tidigare samverkan i brottsförebyggande arbete, dvs. vad har tidigare samverkan genererat för dokumenterade resultat?	
Finns det en dokumenterad samsyn om vad det brottsförebyggande arbetet ska bidra till, exempelvis samverkansavtal eller åtgärdsplan?	
Finns det förmåga att hantera eventuella målkonflikter mellan det brottsförebyggande arbetet och andra verksamhetsområden, politiska beslut, budget, beslutsprocesser eller prioriteringar inom kommunen i stort?	
Finns det förmåga att hantera en eventuell målkonflikt mellan kommunen och polisen, om en sådan skulle framträda?	

INFÖR ARBETET MED KARTLÄGGNING OCH LÄGESBILD	JA
Finns det ett formellt beslut om att sätta av tid för att arbeta med kartläggning och lägesbild?	
Finns det tid avsatt för att arbeta med den sammanställda lägesbilden i syfte att lyfta fram brottsproblem?	
Finns det resurser för att initiera och utveckla metoder/verktyg för kartlägnings- och lägesbilsarbete?	
Finns det inom kommunen och polisen en dokumenterad samsyn på vad kartlägnings- och lägesbilsarbetet ska bidra med till det brottsförebyggande arbetet?	
Finns det sedan tidigare beskrivningar och/eller kartläggningar om de lokala problemen?	
Finns det uppföljningar och utvärderingar av kartlägnings- och lägesbilsarbetet som det går att dra lärdomar av?	
Finns det en risk att andra målkonflikter kan uppstå, till följd av att kartlägnings- och lägesbilsarbete inrättas?	
Finns det en risk att redan pågående arbete prioriteras bort, till följd av en uppbyggnad av kartlägnings- och lägesbilsarbetet?	

Finns det inom kommunen och polisen en dokumenterad samsyn på vad kartlägnings- och lägesbilsarbetet ska bidra med till det brottsförebyggande arbetet?

Del 1 – Kartläggning

Kartläggningsarbete på tre nivåer

EN KARTLÄGGNING INNEBÄR ATT SYSTEMATISKT SAMLA IN data om ett geografiskt område eller ett brottsproblem. I kartläggningen samlas information om vad, hur mycket, hur ofta, på vilket sätt och under vilka förutsättningar som brottsligheten sker eller uppträder. Utgångspunkten för kartläggningen är att den insamlade informationen ska förbättra förmågan att förebygga brott.

Det finns inget egenvärde i att samla in en stor mängd data om den inte tillför kunskap om de lokala brottsproblemen. Värdera kvaliteten framför kvantitet.

Utmaningarna för det brottsförebyggande arbetet är sällan att det saknas information, utan snarare att det finns för mycket, och att man behöver sälla i tillgängliga data. Det finns många källor inom preventionsområdet som på ett eller annat sätt kan kopplas till kriminalitet. Även om många underlag avser brottslighet behöver de inte ge information som är relevant för utformningen av det brottsförebyggande arbetet.

En hjälp för att begränsa kartläggningen är att ställa frågan hur den information som ni tar fram ökar er kapacitet att förebygga brott. Det brottsförebyggande arbetet ska i första hand vara direkt kopplat till kriminalitet.

Fokusera på brott och brottslighet vid kartläggningen – informationen ska ge kunskap som vässar det brottsförebyggande arbetet.

Brottsfenomen är många gånger komplexa och förutsätter underlag från flera förvaltningar, avdelningar eller externa samverkanspartner. Den funktion inom polisen eller kommunen som är ansvarig för kartläggningen och lägesbilden är många gånger beroende av andras information. Arbetet underlättas om det finns en sammanfattad arbetsgrupp med bred kompetens och kunskap om brottslighet, exempelvis det lokala brottsförebyggande rådet eller motsvarande samverkansgrupp.

DET ÄR EN FÖRDEL OM KARTLÄGGNINGEN OCH LÄGESBILDEN söker ett brett spektrum av kunskap som kan bidra till att belysa vilka brottsproblem som är mest framträdande. Det medför att exempelvis kommunala och polisiära underlag värderas likvärdigt. Fördelen med att bredda antalet informationskällor är att det bidrar till ett mer gediget underlag som ökar trovärdigheten i lägesbildens resultat. Det brukar kallas att triangulera kunskapsunderlaget.

Tänk på att kartläggningen sällan kan bli alldeles heltäckande, även om den är välgjord. Det kommer alltid att finnas delar som inte kommit med eller belysts. Reflektera över de informationskällor ni använder, och kanske framförallt om det finns underlag som ni inte använder, och vilken betydelse det får för er kunskap om brottsligheten.

Reflektera över de informationskällor ni använder, och kanske framförallt om det finns underlag som ni inte använder, och vilken betydelse det får för er kunskap om brottsligheten.

Kartläggning av den egna lägesbilden

- Varför valdes det här problemet?
- Vilka informationskällor användes och vilka valdes bort?
- På vilka sätt kan urvalet informationskällor begränsa kunskapen om problemet?
- Vilken betydelse kan begränsningar i kunskapen ha haft eller komma att få på arbetet?

Identifiera variationer och mönster

- Är fenomenet mer omfattande än referensvärdet?
- Har det skett en ökning eller minskning över tid?
- Finns det årsvariationer?
- Är fenomenet koncentrerat till vissa dagar?
- Är fenomenet koncentrerat till vissa tider på dygnet?
- Är fenomenet koncentrerat till vissa platser, så kallade *hot spots*?

Prioriteringen

- Vilken händelse eller vilket fenomen står i fokus för arbetet?
- Varför är det prioriterat (det mest omfattande, en negativ trend, högt jämfört med andra områden, kostsamt, politisk agenda osv.)?
- Hur har prioriteringen och avgränsningen skett (särskild brottskategori, delfenomen eller utsatt grupp)?
- Vilka kunskapskällor har använts?

Kartläggningar – grundläggande nivå

FÖRUTSÄTTNINGAR

- Någon form av strategisk organisation för det brottsförebyggande arbetet
- Det kan finnas en ansvarig funktion som samordnar arbetet
- Ofta begränsningar avseende tid, resurser, mandat och tidigare samverkan

**LEDORDET ÄR
ENKELHET**

KARTLÄGGNINGAR PÅ GRUNDLÄGGANDE NIVÅ handlar om att bygga en strukturerad kartläggning baserad på öppna och lättillgängliga data. Kartläggningen kan avse övergripande beskrivningar på kommun- eller lokalpolisområdesnivå och bygga på den information som redan finns i organisationerna. Många gånger finns exempelvis statistik över kostnader eller händelser redovisad och dokumenterad som en del i verksamhetsuppföljningen. Det kan också gälla annan information, exempelvis antal ärenden eller uttryckningar, som kan sammanställas utan ytterligare bearbetning. Ytterligare källor är rapporter från brottsförebyggande arbetsgrupper.

Informationen som samlas in är generell och inte nedbruten på exempelvis enskilda områden, skolor eller platser. Till exempel kan socialtjänsten ge information till en övergripande bild utan att gå ner på målgrupper. På grundnivån handlar kontakt med näringslivet om att ha kontakter med de kommunala bolagen och med upphandlat väktarbolag, eftersom de har tillgång till information som går att använda direkt utan vidare bearbetning.

FÖR POLISEN KAN DET VARA AKTUELLT ATT SAMLA IN DATA enligt den så kallade *stadiemodellen* och att samla information enligt Polismyndighetens metodstöd.¹ På den här nivån blir näringslivet en mer aktiv aktör, både som samverkansaktör och som bärare av såväl kvantitativ som kvalitativ information. Cylindermodellen, som är en fördjupning av stadiemodellen, ingår på den breddade nivån.

En kartläggning på grundläggande nivå kommer som lägst att ta hänsyn till statistik över anmälda brott och anlagda bränder samt statistik från Sveriges Kommuner och Regioners *Öppna jämförelser trygghet och säkerhet*.² Om trygghetsmätningar genomförs ska de också ingå. Statistiken kan kopplas ihop med informationen från medborgar- och medarbetardialoger.

På följande sidor kommer exempel på informationskällor som kan användas för kartläggningar på grundläggande nivå.

TÄNK PÅ ATT DENNA FÖRTECKNING inte är heltäckande; det kan finnas andra informationskällor som bidrar till kartläggningen. Likaledes ger de beskrivna fördelarna och begränsningarna inte heltäckande svar på informationskällornas styrkor och svagheter, utan ska snarare ses som exempel.

På den här nivån blir näringslivet en mer aktiv aktör, både som samverkansaktör och som bärare av såväl kvantitativ som kvalitativ information.

Tänk på att grundläggande nivå i kartläggningen hör samman med grundläggande nivå i lägesbilden.

¹ Polismyndighetens metodstöd mot organiserad brottslighet i lokalsamhället och utsatta områden: Utvecklingscentrum Väst (Polismyndigheten 2016).

² Se SKR:s webbplats www.skr.se och databasen Kolada.

FÖRSLAG PÅ UNDERLAG FRÅN KOMMUNEN

Många kommuner har ett internt incidentrapporteringssystem för att systematisera och hantera avvikelser i den fortlöpande kommunala verksamheten.

Incidentrapporteringssystem

MÅNGA KOMMUNER HAR ETT INTERNT INCIDENTRAPPORTERINGS-SYSTEM för att systematisera och hantera avvikelser i den fortlöpande kommunala verksamheten. Det åsyftar allt från vardagliga tekniska tillbud till allvarigare hotande händelser som då även medför polisanmälningar. En del kommuner har även it-tekniska applikationslösningar för att involvera allmänheten, exempelvis i verksamheter som sköter gator och parker eller annat underhåll.

FÖRDEL: Underlaget ger förståelse och överblick över vilka brottsproblem som skulle kunna förebyggas internt inom kommunen.

BEGRÄNSNING: Användningen kan variera mellan olika verksamheter som ska inrapportera samt genomsnittligt bortfall till följd av internvariation inom specifika verksamheter.

Kostnader för sanering av klotter och/eller skadegörelse

DEN ELLER DE FUNKTIONER SOM ANSVARAR FÖR HANTERING AV SKADEGÖRELSE på kommunala fastigheter eller markområden för statistik över kostnader och arbeten de behöver utföra. Kostnaderna kan avse dels de enskilda fallen av åverkan, dels den sammanlagda summan över ett kvartal eller ett år. De allra flesta verksamheter för också statistik över var, när och hur skadegörelsen skett.

FÖRDEL: Statistiken utgör ett bra underlag för att få en överblick över vilka platser som drabbas mest, och den är ofta mer tillförlitlig än anmälningsstatistik som inte alltid är lika geografiskt precis.

BEGRÄNSNING: Det kan finnas brister i hur pass väl kostnaderna är specificerade samt om de systematiskt dokumenteras. Om kostnaderna är uppdelade mellan flera verksamheter försvåras överblicken.

Skolundersökningar (livsstil och levnadsvaneundersökningar)

DE ALLRA FLESTA KOMMUNER GENOMFÖR – på egen hand eller tillsammans med exempelvis regionen – skolundersökningar som berör livsstil och levnadsvanor. Undersökningarna omfattar ofta frågor om trygghet i olika sammanhang, exempelvis i skolan eller i bostadsområdet. Många gånger ställs det frågor om ungdomarna utsatts för hot, misshandel, narkotika eller någon annan form av brott.

FÖRDEL: Skolundersökningar ger ett bra underlag till kunskap om vad ungdomar upplever för svårigheter i sin vardag samt hur detta utvecklas över tid.

BEGRÄNSNING: Enkätundersökningar kan ha ett stort bortfall, för att vissa personer inte svarar alls eller att vissa frågor inte besvaras. Det finns också en problematik kring individers självskattning och upplevelser. Till exempel behöver inte den subjektiva uppfattningen om den egna utsattheten stämma överens med den faktiska utsattheten.

Orosanmälningar

ANSTÄLLDA INOM KOMMUNALA FÖRVALTNINGAR OCH POLIS har en skyldighet att anmäla oro till socialtjänsten enligt socialtjänstlagen, i vanligt tal omnämnt som att göra en orosanmälan.³ I lagen står det att alla som får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa bör anmäla det till socialtjänsten. I vissa fall omfattar lagstiftningen även vuxna, om det är fara för liv och hälsa.

Anställda inom kommunala förvaltningar och polis har en skyldighet att anmäla oro till socialtjänsten enligt socialtjänstlagen.

³ Enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (SoL).

FÖRDEL: Orosanmälningar ger på ett relativt enkelt sätt en överblick över vilka sårbarheter och utmaningar som finns för medborgare i kommunen, och internt utgör de ett bra sätt att involvera socialtjänsten i ett övergripande arbete. Det är även intressant att studera hur anmälningar förändras över tid.

BEGRÄNSNING: Orosanmälningar tenderar att öka vissa delar av året, exempelvis i samband med skolterminsavslutningar eller lov. Det beror inte bara på en ökad oro, utan på att uppgiftslämnare, ofta skola/förskola, samlar på sig och anmäler en stor mängd samtidigt.

Medborgardialoger

Medborgardialoger är kontaktskapande och dialogbaserade möten mellan medborgare och det offentliga.

MEDBORGARDIALOGER ÄR KONTAKTSKAPANDE OCH DIALOGBASERADE MÖTEN mellan medborgare och det offentliga. Ofta i frågor där det finns en ömsesidig vilja att utbyta alltifrån åsikter och behov av förändringar och förbättringar till underlag för formella politiska beslut.

FÖRDEL: Ett konstruktivt sätt att komma närmare medborgarnas vardag, med fokus på vad medborgarna uttrycker för behov.

BEGRÄNSNING: Det krävs tid och kunskap att hitta rätt form för att nå sårbara eller marginaliserade grupper i samhället. Representativiteten och tiden är två svårigheter som återkommer. Det är svårt att omsätta dialogernas slutsatser i faktiskt arbete, utan att det tar för lång tid.

Räddningstjänstens statistik över anlagda bränder

Räddningstjänsten har bra och lättillgänglig statistik över anlagda bränder.

RÄDDNINGSTJÄNSTEN HAR BRA OCH LÄTTILLGÄNGLIG STATISTIK över anlagda bränder och kan redovisa det på såväl övergripande som detaljerad nivå.

 FÖRDEL: Statistiken ger en god överblick över viktiga händelser som berör många medborgare. Detta är ett effektivt sätt att involvera räddningstjänsten, som är en nyckelaktör lokalt.

 BEGRÄNSNING: Det finns sekretessregler som gör att det inte alltid går att veta exakt vad som har hänt eller var det hände. Det kan också vara svårt att bedöma om branden orsakats av brott.

FÖRSLAG PÅ UNDERLAG FRÅN POLISEN

Statistik över anmälda brott

POLISEN HAR TILLGÅNG TILL STATISTIK ÖVER ALLA ANMÄLDA BROTT i kommunen. På den här nivån kan det vara bra att börja med att kartlägga de brott som sker i det offentliga rummet. Det kan till exempel handla om misshandel och personrån eller brott som påverkar människors trygghet, såsom bostadsinbrott och cykelstölder.

Polisen har tillgång till statistik över alla anmälda brott i kommunen.

 FÖRDEL: Enkelt för polisen att ta fram.

 BEGRÄNSNING: Det finns risk att det blir en viss typ av brott som framkommer och som det finns standardlösningar för, vilket gör att den framtida orsaksanalysen, om varför brotten uppstår, riskerar att ignoreras. Anmälda brott och faktisk brottslighet är två helt olika saker. Det finns varierande orsaker till att olika brott anmäls i olika utsträckning. För de flesta brottstyper finns ett mörkertal, det vill säga att många brott som begåtts inte har anmälts, medan det för vissa andra brottstyper rapporteras in fler brott än vad som begås (exempelvis när dödsfall som anmälts som mord visar sig ha naturliga orsaker). Det gäller för alla parter att veta att antalet anmälda brott inte ger en heltäckande beskrivning av hur brottsligheten ser ut i en kommun eller lokalpolisområde.

Förutom statistik över anmälda brott har polisen även statistik över socioekonomiska förhållanden, baserad på bland annat data från statistikmyndigheten SCB.

Händelserapporter är rapporter som ska sammanfatta polisiära händelser som inte blir anmälningar om brott, till exempel en trafikolycka eller buskörning på moped.

Stadiemodellen/polisens metodstöd

FÖRUTOM STATISTIK ÖVER ANMÄLDA BROTT har polisen även statistik över socioekonomiska förhållanden, baserad på bland annat data från statistikmyndigheten SCB. Stadiemodellen är en polisiär analysmodell för att visualisera och beskriva vilka socioekonomiska stadier samhällen eller bostadsområden befinner sig i. Varje stadium motsvarar en viss typ av stödbehov, ur ett socioekonomiskt perspektiv. Från det första stadiet, som karaktäriseras av enstaka brott och goda skyddande strukturer, till det fjärde stadiet, där det råder parallella samhällsstrukturer och en etablerad kriminogen miljö.⁴

FÖRDEL: Modellen bygger ett omfattande frågebatteri/frågematris samt ett stöd för att tolka bedömningen (metodstödet). Det blir ett viktigt verktyg för polisen – och i förlängningen även kommunen, för att förstå hur komplexa lokala strukturer hänger samman och vad som är lämpligast för polisen att arbeta med.

BEGRÄNSNING: Modellen är tidskrävande och de resultat som presenteras bygger delvis på subjektiva bedömningar.

Händelserapporter (införda i *STORM* på regionledningscentralerna)

HÄNDELSERAPPORTER ÄR RAPPORTER SOM SKA SAMMANFATTA POLISIÄRA HÄNDELSER som inte blir anmälningar om brott, till exempel en trafikolycka eller buskörning på moped. I händelserapporten dokumenteras anmälare, typ av ärende, prioritet, beordrad patrull, åtgärd och när insatsen avslutas.

FÖRDEL: Rapporterna ger ett bra kompletterande underlag till kartläggningen, ökar förståelsen för brottslighetens sammanhang, ger förståelse för vilka problem som medborgarna upplever.

⁴ Organiserad brottslighet i lokalsamhället – polisens metodstöd internt.

BEGRÄNSNING: För att ha nytta av underlaget krävs det en manuell bearbetning av fritexten.

Polisiära trygghetsmätningar/trygghetsundersökningar

DET ÄR OFTAST ENKÄTUNDERSÖKNINGAR SOM INITIERAS FRÅN POLISEN för att komplettera medborgardialogerna.

FÖRDEL: Ökar kunskapen och förståelsen för vad som uttrycks generera trygghet och otrygghet bland medborgarna.

BEGRÄNSNING: Det finns begränsningar i hur många som kan få en enkät, och hur många av dem – och vilka – som faktiskt fyller i den. Det medför att den som tolkar resultatet riskerar att övertolka sambandet mellan faktisk utsatthet och upplevd otrygghet i undersökningens resultat.

Polisiära medborgardialoger

MEDBORGARDIALOGER ÄR KONTAKTSKAPANDE OCH DIALOGBASERADE MÖTEN mellan medborgare och det offentliga, i detta fall polis och/eller andra samverkanspartner. För polisens del är syftet att få en fördjupad bild av medborgarnas känsla av trygghet i sin närmiljö, och att stärka relationen och förtroendet mellan medborgare och polis.

FÖRDEL: Det är ett konstruktivt sätt att komma närmare medborgarnas vardag med fokus på vad medborgarna uttrycker för åsikter.

BEGRÄNSNING: Representativiteten och tiden. Det är svårt att nå sårbara eller marginaliserade grupper i samhället samt att kunna omsätta dialogernas slutsatser i faktiskt arbete inom rimlig tid. Det finns även risk att mötena resulterar i löften som inte går att omsätta i faktiska insatser.

Medborgardialoger är kontaktskapande och dialogbaserade möten mellan medborgare och det offentliga, i detta fall polis och/eller andra samverkanspartner.

Polisiära medarbetardialoger

MEDARBETARDIALOGER SYFTAR TILL ATT LYSSNA IN OCH FÖRANKRA kunskap och erfarenheter utifrån medarbetarnas perspektiv.

FÖRDEL: Dialogerna fördjupar och kompletterar medborgardialogerna och är ett sätt att ta tillvara de anställdas kompetens och förmåga att utveckla och förbättra det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet.

BEGRÄNSNING: Även här utgör representativiteten den främsta begränsningen. Det kan vara svårt för operativ personal i yttre tjänst att få tid och utrymme att medverka.

FÖRSLAG PÅ UNDERLAG FRÅN KOMMUNALA BOLAG

Lokala boendeundersökningar

DE FLESTA ALLMÄNNYTTIGA BOSTADSBOLAG, och även många privata bolag, gör återkommande boendeundersökningar. I frågeformulären finns det ofta även frågor som berör trygghet/otrygghet, trivsel och utsatthet för brott.

FÖRDEL: Boendeundersökningar är ett bra komplement till andra statistikunderlag och har ofta en hög svarsfrekvens. Resultaten brukar kunna omsättas i faktiska åtgärder av fastighetsbolag i samråd med andra samverkanspartner.

BEGRÄNSNING: Boendeundersökningar omfattar endast det egna bostadsbeståndet, och det kan dessutom vara svårt att avgöra vilken information som bidrar till att öka den brottsförebyggande kapaciteten.

De flesta allmännyttiga bostadsbolag, och även många privata bolag, gör återkommande boendeundersökningar.

Kostnader för skadegörelse

ALLMÄNNYTTAN OCH ANDRA KOMMUNALA BOLAG har bra koll på vilka kostnader de löpande och över tid har inom sitt bestånd. Underlaget kan med fördel föras samman med kommunens kostnader för klotter och skadegörelse.

FÖRDEL: Det är enkelt och tydligt att ta fram och få överblick över kostnaderna. Det är enkelt att räkna hem vinster på en insats, genom för- och eftermätningar.

BEGRÄNSNING: Det underlag som genereras gäller bara de bestånd som bolagen själva rör över. I ett bostadsområde kan det dock finnas en rad olika fastighetsägare, vilket gör det svårt att få en totalbild.

Allmännyttan och andra kommunala bolag har bra koll på vilka kostnader de löpande och över tid har inom sitt bestånd.

FÖRSLAG PÅ UNDERLAG FRÅN NÄRINGSLIVET

Väktarrapporter

DE FLESTA KOMMUNER HAR ETT AVTAL MED VÄKTARBOLAG som sköter bevakning av olika kommunala objekt, oftast kvälls- och nattetid. De har i kontraktet inskrivet att de avlägger dagliga tjänstgöringsrapporter.

FÖRDEL: Väktarrapporterna innehåller information om olika former av ordningsstörningar och andra iakttagelser som kan komma till nytta, inte minst med tanke på att de ofta sker vid tidpunkter då de flesta andra verksamheter inte arbetar.

BEGRÄNSNING: I likhet med exempelvis anmälda brott är väktarrapporterna inte heltäckande. Beroende på deras olika förutsättningar kan det vara svårt att värdera mängden ordningsstörningar mot varandra, eftersom detta exempelvis kan påverkas av ronderings-scheman, antalet väktare i tjänst eller vilka objekt som är prioriterade för bevakning. Den information som framkommer behöver kompletteras av underlag för att bekräftas som korrekt.

De flesta kommuner har ett avtal med väktarbolag som sköter bevakning av olika kommunala objekt, oftast kvälls- och nattetid.

Kartläggningar – breddad nivå

FÖRUTSÄTTNINGAR

- Organisation finns för det lokala brottsförebyggande arbetet.
- Samordnare inom kommunen och kommunpolis samverkar med god struktur.
- Funktionerna har tid, mandat och ekonomiska resurser.
- Möjlighet att bredda det lokala brottsförebyggande arbetet.

LEDORDET ÄR UTVECKLING

KARTLÄGGNINGAR FÖR DEM SOM HAR ETT BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE PÅ BREDDAD NIVÅ är djupare än de som genomförs på den grundläggande nivån. Utöver den grundläggande nivåns övergripande informationsinhämtning kan data nyanseras och brytas ned på områdes- eller gruppnivå. Det går nu även att ta fram data för tidvariationer, såväl årstidsbundna som dygnsbundna. Det finns även möjlighet att initiera egna datainsamlingar, såväl kvantitativt som kvalitativt, för att bredda kunskapen. För den kvalitativa delen kan trygghetsvandringar, medarbetardialoger och egeninitierade trygghetsmätningar användas.

För polisens del är det lämpligt att introducera användningen av cylindermodellen.

På följande sidor följer exempel på information att ta med in i kartläggningen på den breddade nivån.

TÄNK PÅ ATT DENNA FÖRTECKNING inte är heltäckande; det kan finnas andra informationskällor som bidrar till kartläggningen. Likaledes ger de beskrivna fördelarna och begränsningarna inte heltäckande svar på informationskällornas styrkor och svagheter, utan ska snarare ses som exempel.

FÖRSLAG PÅ UNDERLAG FRÅN KOMMUNEN

Egeninitierade trygghetsmätningar på områdesnivå

KOMMUNER, OCH I VISSA FALL REGIONER, kan ibland göra egeninitierade kompletterande trygghetsmätningar, för att än tydligare lyfta fram det lokala medborgarfokus på trygghet och otrygghet på exempelvis områdesnivå. Det görs ofta efter en avvägning av om tillgängliga data behöver kompletteras.

FÖRDEL: Frågeställningarna och urvalet kan skraddarsys utifrån en urvalsram innehållande de kriterier som eftersöks. Det medför att mätningen anpassas efter det som ska studeras samt att svaren har bäring på och blir relevanta för det lokala brottsförebyggande arbetet.

BEGRÄNSNING: Arbetet kräver kunskap om vad som kan studeras och hur frågorna ska ställas. Det finns risk att arbetet blir ledande eller på andra sätt håller tveksam validerings- och reliabilitetsmässig kvalitet. Det finns även en risk för enkättrötthet om det görs med för täta intervaller. En annan viktig avvägning är om det är ekonomiskt försvarbart i relation till tid och vad resultatet kan ge.

Medarbetardialoger

MEDARBETARDIALOGER syftar till att lyssna in och förankra kunskap och erfarenheter utifrån medarbetarnas perspektiv. För kommunens del är medarbetardialogen på breddad nivå då det krävs egen informationsinhämtning som det kan saknas utrymme för på grundnivå.

FÖRDEL: Dialoger med medarbetare fördjupar och kompletterar medborgardialogernas perspektiv och är ett sätt att ta tillvara de anställdas kompetens och förmåga att utveckla och förbättra det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet.

BEGRÄNSNING: Det kan vara svårt för operativ personal att få tid och utrymme att medverka.

Tänk på att breddad nivå i kartläggningen hör samman med breddad nivå i lägesbilden.

Medarbetardialoger syftar till att lyssna in och förankra kunskap och erfarenheter utifrån medarbetarnas perspektiv.

Inom många kommuner finns tillgång till fälttjänster som arbetar uppsökande med social prevention gentemot målgrupper som är eller riskerar att hamna i riskzonen för normbrytande beteende.

Information från fältverksamhet inom kommunen

INOM MÅNGA KOMMUNER FINNS TILLGÅNG TILL FÄLTTJÄNSTER som arbetar uppsökande med social prevention gentemot målgrupper som är eller riskerar att hamna i riskzonen för normbrytande beteende.

FÖRDEL: Fältfunktioner arbetar relationsskapande med målgrupper som många andra verksamheter kan ha svårt att nå fram till, vilket medför att de får värdefull information som kan vara till stor hjälp framförallt operativt.

BEGRÄNSNING: Fälttjänsterna kan ha invändningar mot att dela vidare information, eftersom de upplever det som att de då missbrukar målgruppernas förtroende. Den information som framkommer behöver kompletteras av annat underlag för bekräftas som korrekt.

Data från operativa kontinuerliga lägesbildsavstämningar

DET HÄR AVSER DATA som genereras från veckovisa avstämningar från verksamheter på operativ nivå med fokus på yttre miljö i bostadsområden.

FÖRDEL: Informationen bidrar till ett aktuellt och verksamhetsnära underlag som kan beskriva vad som händer över tid i ett visst område.

BEGRÄNSNING: Informationen avser främst det som händer i den yttre miljön, vilket innebär att en del brottskategorier därmed inte kommer att ingå i underlaget (exempelvis bedrägerier, it-brott eller brott i nära relationer).

Trygghetsvandringar

TRYGGHETSVANDRINGAR ÄR EN METOD för att involvera och engagera medborgare i lokalsamhället genom att de inventerar sin egen fysiska närmiljö, ofta tillsammans med företrädare för civilsamhället, kommunen, polisen och lokala näringsidkare.

FÖRDEL: De som bor och verkar i ett lokalsamhälle har oftast bäst kännedom om platser och miljöer som de upplever som trygga respektive otrygga. Genom att engagera dem tillsammans med professionella företrädare fördjupas det demokratiska samtalet och möjligheten att påverka miljön i en riktning som både är brottsförebyggande och trygghetsskapande.

BEGRÄNSNING: Det kan vara svårt att få med olika grupper av medborgare. De som har störst behov kan vara de svåraste att nå. Det gäller att lyckas få med ett representativt urval personer som speglar lokalsamhället, såväl vad gäller kön och ålder som etnisk och kulturell bakgrund.

De som bor och verkar i ett lokalsamhälle har oftast bäst kännedom om platser och miljöer som de upplever som trygga respektive otrygga.

FÖRSLAG PÅ UNDERLAG FRÅN POLISEN

Anmälda brott på områdesnivå

POLISEN HAR MÖJLIGHET ATT KARTLÄGGA ANMÄLDA BROTT på områdes-/bostadsområdesnivå, som inte innehåller personuppgifter utan att bryta sekretess.

FÖRDEL: Den data som genereras ger mer träffsäker information om hur anmälda brott varierar mellan olika bostadsområden, olika tider på dygnet, olika brottstyper, gärningspersoner och utsatta.

BEGRÄNSNING: Kommunpoliserna inom lokalpolisområdena kan behöva stöd från analytiker på regional nivå för att ta fram underlaget. Redovisar främst det som händer i den yttre miljön, vilket innebär att en del brottskategorier därmed inte kommer att ingå i underlaget (exempelvis bedrägeri, it-brott och brott i nära relationer).

När polisen tar upp en anmälan skrivs även en fritext med mer utförlig information. Den fritexten tas ofta inte med in i statistiken, men finns som tillgänglig information.

Fritext ur anmälda brott

NÄR POLISEN TAR UPP EN ANMÄLAN skrivs även en fritext med mer utförlig information. Den fritexten tas ofta inte med in i statistiken, men finns som tillgänglig information.

FÖRDEL: Rätt använd kan fritexten bidra med kompletterande underlag, utöver statistiken över anmälda brott, och skapa en bredare förståelse för brottens sammanhang. Fritexten beskriver exempelvis tillvägagångssätt, signalementsuppgifter och orsakssammanhang.

BEGRÄNSNING: För att ta fram och kategorisera informationen i fritexten krävs manuell bearbetning, och därmed tid och resurser, vilket kan vara svårt för lokalpolisområdet.

Våldsbejakande extremism (VBE)

POLISEN KAN, VIA SÄRSKILDA FUNKTIONER, bidra med en samlad information om antalet individer i de våldsbejakande extremismmiljöerna samt om hur aktiva de är i olika sammanhang.

FÖRDEL: Ger värdefull information om en svårtillgänglig miljö samt en uppfattning om aktiviteten inom grupperna.

BEGRÄNSNING: Bygger på underrättelseinformation och kan för de flesta kommuner av sekretesskäl endast redovisas som en samlad bedömning.

Kommunspecifika data på platsnivå

AVANCERADE GIS-KARTOR, indelade i rutor på 250 x 250 meter. Utvecklat av Malmö universitet, polisen med flera. Platsspecifika egenskaper på små områden, för att identifiera och analysera mönster.

FÖRDEL: GIS-kartor är i princip obegränsade informationsunderlag. Den här ger ett än mer träffsäkert kartläggningsunderlag, till såväl den operativa som strategiska lägesbilden.

BEGRÄNSNING: Arbetet kräver lokal insats som kan ta tid att sammanställa, hänsyn måste tas till sekretess.

Data från cylindermodellen

ETT POLISIÄRT METODVERKTYG som följer som en fortsättning och fördjupning av stadiemodellen som används på grundnivå. Fokuserar på att skapa förståelse för hur den kriminogena miljön ser ut i ett område.

FÖRDEL: Ett viktigt fortsättningsarbete som likt flertalet på den fördjupande nivån breddar kunskapsunderlaget in i en gemensam lägesbild.

BEGRÄNSNING: För att cylindermodellen ska komma till sin rätt behöver den föregås av stadiemodellen och Polismyndighetens metodstöd; det blir inte bra om de två stegen frångås.

FÖRSLAG PÅ UNDERLAG FRÅN KOMMUNALA BOLAG

Trygghetsundersökningar med bäring på brott och otrygghet

EN DEL KOMMUNALA BOLAG, ALLMÄNNYTTAN OCH ENERGIBOLAG, gör fördjupande undersökningar med direkt fokus på brott och otrygghet gentemot sina kundgrupper, ofta på områdesnivå.

FÖRDEL: Om de sammanställs med andra underlag på områdesnivå, leder det till en fördjupning av kunskapsunderlaget.

BEGRÄNSNING: Risken är att svarsfrekvensen är låg, vilket ger behov av en urvalsanalys. Dessutom är långt från alla medborgare kunder hos kommunala bolag.

En del kommunala bolag, allmännyttan och energibolag, gör fördjupande undersökningar med direkt fokus på brott och otrygghet gentemot sina kundgrupper, ofta på områdesnivå.

FÖRSLAG PÅ UNDERLAG FRÅN CIVILSAMHÄLLET

Stödfunktioner i civilsamhället

CIVILSAMHÄLLET – GENOM EXEMPELVIS KVINNOJOUR, BROTTSOFFERJOUR, UNGDOMSJOUR ELLER LIKNANDE – ombesörjer flera stödfunktioner lokalt. De har kunskap om utsatthet, vilka brott målgrupperna är utsatta för och trenderna inom brottsligheten.

FÖRDEL: Underlaget de förmedlar kan tillföra kvalitativa data från målgrupper som i många andra sammanhang kan vara svåra att nå.

BEGRÄNSNING: Framförallt finns det begränsningar i urvalet; långt från alla utsatta kommer i kontakt med civilsamhällets företrädare. Svaren ska därför närmast ses som en bild av hur utsattheten gestaltar sig, snarare än av hur många som är i behov av hjälp. Den information som framkommer behöver kompletteras av andra underlag.

Information från nattvandring

NATTVANDRARE ÄR VANLIGA MEDBORGARE SOM VILL BIDRA till en trygg utemiljö och som genom sin närvaro utgör ett viktigt komplement till offentliga företrädare från kommun och polis. De ser, hör och lokaliserar över tid en mängd information som kan vara till gagn för framförallt en operativ lägesbild.

FÖRDEL: Nattvandring kan bidra med kompletterande information som inte fångas upp på annat sätt.

BEGRÄNSNING: Det finns alltid risker med att koncept som nattvandring, som bygger på ideella insatser, drar till sig personer som försöker bli en del av gruppen med andra intentioner än trygg-

Nattvandrare är vanliga medborgare som vill bidra till en trygg utemiljö och som genom sin närvaro utgör ett viktigt komplement till offentliga företrädare från kommun och polis.

hetsskapande. Det kan leda till destruktiva utfall, otrygghet och i värsta fall lagbrott. Det innebär också att det finns risk för desinformation som inte stödjer data till kartläggningen.

FÖRSLAG PÅ UNDERLAG FRÅN NÄRINGSLIVET

Kostnader för brott i verksamheterna

I EN KOMMUN FINNS DET OFTA ETT LOKALT NÄRINGSLIVSKLUSTER eller en företagarförening som tillsammans har god överblick över vilka kostnader deras medlemmar har för brott.

FÖRDEL: Underlaget de genererar ger en bra överblick över näringslivets utsatthet.

BEGRÄNSNING: Näringslivets sammanställning redovisar bara kostnader från dem som vill vara transparenta och ingår i nätverket.

Hot och våld/utsatthet

DET ÄR VIKTIGT ATT FÅ ETT BRETT GENERELLT UNDERLAG om utsatthet för hot och våld. En viktig ingång är att undersöka hur vanligt det är inom näringslivet. Ett sådant underlag kan uppnås med hjälp av enkäter och intervjuer, eller genom kontakt med en näringslivsförening eller motsvarande.

FÖRDEL: Det ger en viktig inblick i hur utsattheten är för olika lokala branscher.

BEGRÄNSNING: En risk som alltid finns är att subjektiva bedömningar av exempelvis upplevt hot och våld tar stor plats.

Det är viktigt att få ett brett generellt underlag om utsatthet för hot och våld.

Näringslivet gör många olika typer av underlagsbedömningar, inte minst om brott och trygghet.

Olika näringslivsaktörers specifika lokala situation (dagligvaruhandel med flera)

NÄRINGSLIVET GÖR MÅNGA OLIKA TYPER AV UNDERLAGSBEDÖMNINGAR, inte minst om brott och trygghet. Som ett exempel kan dagligvaruhandeln, såväl på nationell som lokal nivå, bidra med underlag om vad de själva utsätts för i form av kostnader för stölder, hot, ordningsstörningar m.m.

FÖRDEL: Det är ett bra initiativ att involvera det lokala näringslivet i brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete. En bra start är deras egen statistik, inte minst med tanke på hur trender utvecklats över tid och vad de själva ser som svårigheter och problem.

BEGRÄNSNING: Hur mycket näringsidkarna vill bidra med egna data till den lokala lägesbilden kan variera, av exempelvis konkurrensskäl.

FÖRSLAG PÅ UNDERLAG PÅ REGIONAL NIVÅ

Hälso- och sjukvårdsunderlag

REGIONERNA HAR TILLGÅNG TILL DATA om behov och grad av sjukvård efter utsatthet för brott, vilket kan vägas in i en lokal kartläggning. Inte minst handlar det om brott som sker på eller i anslutning till deras anläggningar eller gentemot dess personal. Ibland finns surveyundersökningar genomförda för vissa typer av fenomen.

FÖRDEL: Underlaget ger en inblick i och breddar förståelsen för hälso- och sjukvårdens förutsättningar och behov inom brottsförebyggande arbete. Det kan skapa bredare förståelse för deras behov

då underlaget inte nås av någon annan instans, rörande exempelvis misshandelsbrott. Det skapar en öppning och ingång som gör dem inkluderade i kartläggningen och i förlängningen det brottsförebyggande arbetet.

BEGRÄNSNING: Vissa underlag måste bearbetas fram med strikta etikprövningsregler. Det gör att det kan vara svårt att få ta del av dessa.

Återfallsstatistik

KRIMINALVÅRDEN KAN IDAG VIA SIN WEBBPLATS ge övergripande information om återfallsstatistik i brott. Sådan statistik har även Brå tillgång till, men den skiljer sig åt på vissa punkter. Brås statistik omfattar alla brott, medan Kriminalvårdens statistik fokuserar på de brott som åter blir aktuella för deras verksamhet. Hos Kriminalvården ges alltså statistik om andel återfall efter brottstyp, ålder, kön och påföljd, medan Brå kan ge mer detaljerad statistik om brottstyper, ålder, tid till återfall samt relation till tidigare belastning.

FÖRDEL: Kriminalvårdens information ger en övergripande bild av vilken förväntan som finns på olika typer av brott och på olika målgrupper.

BEGRÄNSNING: Statistiken är främst nationell, och bryts inte ner på lokal nivå, det blir därmed ett genomsnittsmått.

Kriminalvården kan idag via sin webbplats ge övergripande information om återfallsstatistik i brott.

Kartläggningar – avancerad nivå

FÖRUTSÄTTNINGAR

- Stora möjligheter att bedriva avancerat brottsförebyggande arbete.
- Kapacitet att närma sig brottstypsområden som varit svåra att få med i det lokala brottsförebyggande arbetet.
- Civilsamhället och näringslivet självklara medspelare.
- Finns upparbetad samverkan med universitet och högskolor.

LEDORDET ÄR FÖRDJUPNING

KARTLÄGGNINGAR FÖR DET BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETET PÅ AVANCERAD NIVÅ bygger på att det finns förutsättningar för och efterfrågan på träffsäkra lokalt differentierade underlag. Det finns kapacitet att närma sig brottstypsproblem som rör brottstypsområden som av tradition varit svåra att få med i det lokala brottsförebyggande arbetet (exempelvis våld i nära relationer, välfärdsbrott, internetrelaterad brottslighet m.m.). Under den här fasen driver den lokala verksamheten utvecklingen av det brottsförebyggande arbetet. Lokalt skapas kunskap som kan generaliseras vidare.

På den här nivån är fokus framförallt på att fördjupa och bearbeta de data som finns att tillgå. Det kan exempelvis handla om att statistik från polis och kommun belyses från fler infallsvinklar än tidigare.

I arbetet är civilsamhället och näringslivet självklara medspelare vid kartläggningen, och de tar tillsammans med övriga gemensamt ansvar för arbetet. Det kan också finnas upparbetad samverkan med universitet och högskolor.

Här nedan följer exempel på information till en kartläggning som kan vara lämplig när man har avancerade förutsättningar för arbetet.

TÄNK PÅ ATT DENNA FÖRTECKNING inte är heltäckande; det kan finnas andra informationskällor som bidrar till kartläggningen. Likaledes ger de beskrivna fördelarna och begränsningar inte heltäckande svar på informationskällornas styrkor och svagheter, utan ska snarare ses som exempel.

Tänk på att avancerad nivå i kartläggningen hör samman med avancerad nivå i lägesbilden.

FÖRSLAG PÅ UNDERLAG FRÅN KOMMUNEN

Socialtjänstdata

SOCIALTJÄNSTEN HAR EN STOR MÄNGD DATA som är sekretesskyddad, men som bearbetad och avidentifierad kan komplettera lägesbilden med ny information, exempelvis antalet barn som lever i ekonomisk utsatthet.

FÖRDEL: Kvalitetssäkrade och korrekt avidentifierade ackumulerade data från socialtjänsten är nyckelinformation på fördjupad nivå.

BEGRÄNSNING: Socialtjänstens data rör individer, vilket betyder sträng sekretess, och för att kunna använda dessa data måste de först förändras, sedan avidentifieras och till slut ackumuleras på exempelvis områdesnivå. Det kräver analytisk kompetens samt sekretess.

Socialtjänsten har en stor mängd data som är sekretesskyddad, men som bearbetad och avidentifierad kan komplettera lägesbilden.

FÖRSLAG PÅ UNDERLAG FRÅN POLISEN

Brottsstatistik (våld i nära relationer)

BROTTSSTATISTIK BASERAT PÅ HÄNDELSER som sker i eller i anslutning till privat miljö, exempelvis våld i nära relationer. Flertalet av de mest integritetskränkande brotten sker inom hemmets fyra väggar.

FÖRDEL: Tillför viktiga kompletterande prioriteringar i det lokala brottsförebyggande arbetet, inte minst då våld i nära relationer traditionellt inte finns med i kartläggning och lägesbild.

BEGRÄNSNING: Underlaget kräver en kraftig bearbetning och arbetsinsats inom polisen. Lokalpolisområdet behöver stöttning från regionsanalytiker. Känsliga data måste programmeras om till områdesnivå; annars finns uppenbara sekretessbrytande risker.

Hot spots är en kriminologisk term som avser platser som attraherar en stor mängd brott.

Data från tidigare genererade geografiska hot spot-analyser

HOT SPOTS ÄR EN KRIMINOLOGISK TERM som avser platser som attraherar en stor mängd brott. Polisen analyserar specifika platser utifrån deras brottsalstrande struktur för att komma fram till varför brotten begås just där, av vilka och på vilket sätt.

FÖRDEL: Ett ytterligare sätt att kunna fördjupa kunskapen om de platsspecifika miljöer som på olika sätt alstrar brott och otrygghet.

BEGRÄNSNING: Likt tidigare beskrivna begränsningar under cylindermodellen, behöver även hot spot-analyser föregås av annat arbete innan det blir aktuellt med denna insats och dess underlag.

FÖRSLAG PÅ UNDERLAG FRÅN NATIONELLA ORGANISATIONER

Statistik om kommande frigivning

EN NY LAGSTIFTNING KOMMER ATT GÖRA DET MÖJLIGT för socialtjänsten och Kriminalvårdens frivårdsinspektörer att få tillgång till statistik om kommande frigivningar från fängelse två till tre månader i förväg.

FÖRDEL: Den informationen kan på övergripande nivå utgöra ett viktigt underlag, inte minst i den operativa lägesbilden.

BEGRÄNSNING: För att inte bryta sekretessen kommer det endast att finna data på övergripande nivå att tillgå. Det innebär att det i många fall endast blir en sammanställd siffra för kommunen som helhet, och att den endast kommer att kunna brytas ner till lägre nivå i de befolkningsmässigt större kommunerna.

För att inte bryta sekretessen kommer det endast att finna data på övergripande nivå att tillgå.

Statistik över ungdomar som dömts för brott

UNDERLAG SOM ÖKAR MÖJLIGHETEN FÖR KOMMUNERNA att få lokal statistik (via socialtjänsten) över ungdomar som dömts för brott.⁵ Det som kan användas är antal inkomna polisanmälningar om barn och ungdomar som begått brott i jämförelse med hela ungdomsgruppen, fördelat på kön och ålder. Exempelvis inkomna ärenden om barn under 15 år jämfört med den totala ungdomsgruppen under 15 år (alternativt per 1 000 invånare) och de mellan 15–17 år jämfört med den totala ungdomsgruppen under 15 år (alternativt per 1 000 invånare).

⁵ 34-punktsprogrammet: Regeringens åtgärder mot gängkriminaliteten.

Bidrar till kunskapen om hur många som lokalt dömts till den här typen av påföljd.

OBS! Viktigt är att relatera antalet inkomna ärenden till övriga åldersgruppen, annars är det lätt att det blir missvisande information om ungdomsbrottsligheten.

FÖRDEL: Bidrar till kunskapen om hur många som lokalt dömts till den här typen av påföljd.

BEGRÄNSNING: Sekretesskyddat underlag som måste aggregeras upp till övergripande nivå – därför inte möjligt i mindre kommuner, därför att underlaget där blir för litet.

Del 2– Lägesbildaarbete

Lägesbild

Grundläggande nivå

Breddad nivå

Avancerad nivå

Lägesbilsarbete på tre nivåer

I praktiken utgör kartläggning, lägesbild och orsaksanalys moment som ligger nära varandra, och för att genomföra dem kan man behöva röra sig fram och tillbaka mellan dem.

Tre ledord på vägen: reflektera, värdera och (därefter) prioritera.

EN LÄGESBILD ÄR EN SAMMANSTÄLLNING av kartläggningens resultat, med identifierade avvikelser och mönster i brottsligheten. I lägesbilden görs en bedömning av vilka brottsproblem som är mest framträdande, deras karaktär och under vilka förhållanden de uppstår. En lägesbild är också en förutsättning för att arbetet ska kunna följas upp. Lägesbilden kan ses som ett första steg till en orsaksanalys, och är en förutsättning för att kunna välja och planera åtgärder.

Lägesbilder på grundläggande nivå kan avse avvikelser och variationer och exempelvis ge en överblick över förändring över tid eller om det finns särskilt stora problem jämfört med andra områden. Genom att sammanställa information om brottsligheten får man en baslinje att jämföra situationen med, längre fram. På en breddad nivå kan lägesbilden också omfatta att identifiera mönster över tid – som att vissa platser eller objekt är mer brottsutsatta – exempelvis över ett år eller över ett dygn. På en avancerad nivå nyanseras arbetet, lägesbilden blir mer mångfacetterad och förmågan att avläsa mönster förstärks ytterligare genom bland annat automatiserade digitala system. Det leder till att det kan gå att börja prognostisera brottsligheten. Sådana prognoser gör det möjligt att följa upp det förebyggande arbetet utifrån frågan ”skedde det som brukar ske just då?”.

På alla nivåer finns utmaningen att värdera vilka datakällor som väger tyngst och som har störst relevans för lägesbilden. Något självklart svar på vilka det är går inte att ge, utan det bygger på avvägningar av faktorer som måste bedömas av dem er som tar fram underlaget. Utgångspunkten är att väga dem mot varandra, ställa sig frågan om de synliggör och bekräftar mönster eller lyfter fram

vissa problem som större än andra. Det kan vara kopplat till målgrupper, områden eller brottstyper.

TÄNK PÅ ATT VÄRDERA VILKEN NIVÅ AV LÄGESBILD som passar era förutsättningar bäst. En grundläggande lägesbild kan vara lika bra som en avancerad. Det viktiga är att värdera vilken nivå som är mest lämplig för er och hur ni vill använda lägesbildens resultat.

Strategisk eller operativ lägesbild

DET FINNS INTE NÅGON EXAKT DEFINITION av vad en lägesbild är, utan det brukar beskrivas som ”en sammanställning av uppgifter för att få en bild över vad som har hänt, händer och kommer att hända”. Det finns flera användningsområden och därmed syften med en lägesbild. Det är nödvändigt att ni som tar fram lägesbilden tydligt formulerar syfte och mål för arbetet: Vad lägesbilden ska leda fram till, vilka beslut som den ska ligga till grund för och vilka avgränsningar som är aktuella. Olika professioner kan ha olika perspektiv på vilka problem som ska lyftas fram i lägesbilden och vilken tidshorisont den ska avse.

En lägesbild kan vara antingen ett långsiktigt strategiskt underlag, som beskriver en kommuns utmaningar över en mandatperiod, eller ha en mer operativ karaktär för respons och utformning av konkreta åtgärder avseende den senaste veckans händelser. Det gäller även i synen på val av data. Vissa källor passar bra för den strategiska lägesbilden, medan andra är lämpligare för den operativa.

En strategisk lägesbild kan lägga en grund för en gemensam förståelse av strukturella förhållanden för ett geografiskt område och vid ett visst tillfälle. För en kommun eller ett lokalpolisområde skulle det kunna vara en beskrivning av utveckling av en kommun, både i stort och i relation till omvärlden.

Tänk på att olika professioner kan ha olika syn på vad en lägesbild är och hur ni ska välja att utforma arbetet runt den.

POLISEN HAR I POLISMYNDIGHETENS HANDBOK FÖR LEDNING VID SÄRSKILDA HÄNDELSER (PM 2020:21) beskrivit vad en strategisk lägesbild kan omfatta:

1. **HISTORIK AV VAD SOM SKETT** och lett fram till aktuella omständigheter eller tillstånd.
2. **AKTUELL BESKRIVNING** som redogör för nuvarande omständigheter eller tillstånd för att bland annat upptäcka förändringar gentemot det historiska läget eller tidigare bedömningar.
3. **VÄRDERING** av hur aktuella omständigheter eller tillstånd kan påverka verksamheten och dess uppdrag.
4. **INRIKTNING AV DEN FORTSATTA VERKSAMHETEN**, dess uppdrag och vilka beslut som har fattats och som gäller.
5. **PLANERING UTIFRÅN BESLUTAD INRIKTNING**, framtagna och gällande planer och beslutad ansvarsfördelning och samverkansytor.
6. **PROGNOSTISERING NÄR PLANERADE INSATSER** kan förväntas ge effekt och hur dessa kan observeras.

En operativ lägesbild är mer kopplad till ett ”här och nu”-läge. En operativ lägesbild utgår från händelser och fenomen i närtid och kan exempelvis fångas upp via veckoavstämningar eller under pågående insats. Fokus för den operativa lägesbilden är att ange inriktning för ett praktiskt arbete i närtid. Det finns ett värde i att snabbt kunna omsätta kartläggningar till faktiska åtgärder, för såväl kommun och polis som andra parter. Flera sammantagna operativa lägesbilder kan över tid bli en viktig del i underlaget till en strategisk lägesbild.⁶

⁶ Se skriften *Att arbeta brottsförebyggande med Effektiv Samordning för Trygghet (EST)* av Per-Olof Hallin, Malmö universitet (2019).

NEDAN OCH PÅ FÖLJANDE SIDOR GES NÅGRA EXEMPEL PÅ BESKRIVNINGAR AV LÄGESBILDER inom snarliiggande ämnes- och vetenskapsområden, varje gång med ett litet avvikande perspektiv. Det brottsförebyggande ämnesområdet lägger stort fokus på brott och kriminalitet medan andra förebyggande områden tar större hänsyn till andra aspekter.

- **BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE**

En lokal lägesbild är en objektiv beskrivning av lokala (brotts)problem avseende till exempel omfattning, karaktär och orsak.⁷

- **SVENSK FORSKNING INOM BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE**

”En sammanställning av uppgifter för att få en bild över vad som har hänt, händer och kommer hända”.⁸

- **FÖREBYGGANDE AV SAMHÄLLSSTÖRNINGAR**

Lägesbild skapas av en aktör och består av ett urval av särskilt viktiga aspekter från den tillgängliga informationsmängden, i form av beskrivningar och bedömningar av ett pågående skeende och information relaterat till detta i form av exempelvis resurser, åtgärder, prognoser och uppfattningar.⁹

Lägesbild är ett begrepp med ursprung i professionella praktiker som kännetecknas av osäkerheter, dynamik, tidskritiskhet samt behovet av att snabbt agera mot det inträffade. Begreppet ”lägesbild” kan förstås ur en rad olika teoretiska perspektiv.¹⁰

7 Brottsförebyggande rådet (Brå).

8 Att vända utvecklingen – från utsatta områden till trygghet och delaktighet. MAPIUD 26. Redaktörer: Gerell, Hallin, Nilvall och Westerdahl.

9 MSB (2016) Lägesbilder – Att skapa och analysera lägesbilder vid samhällsstörningar, Landgren och Borglund, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

10 MSB (2016) Lägesbilder – Att skapa och analysera lägesbilder vid samhällsstörningar, Landgren och Borglund, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

- **VÅLDSPREVENTION**

En kartläggning i flera steg av information om våld som problem i lokala sammanhang resulterar i en översiktlig lägesbild som kan fungera som ett underlag för analys, prioritering och planering av det fortsatta arbetet.¹¹

- **FÖREBYGGA VÅLDSBEJAKANDE EXTREMISM**

En lokal lägesbild handlar om att få kunskap om faktiska problem med våldsbejakande extremism och de risker som våldsbejakande extremism för med sig (Nationella samordnaren mot våldsbejakande extremism 2017).¹²

- **FOLKHÄLSOARBETE**

Inom folkhälsoarbetet är det viktigt att identifiera och ta hänsyn till olika risk- och skyddsfaktorer. Dessa faktorer utgör en risk för, eller skyddar människor från, att utveckla ett problematiskt bruk av ANDT eller spelproblem. Risk- och skyddsfaktorer finns på flera nivåer:

- individuell nivå, till exempel olika personligheter och beteenden
- social nivå, till exempel hur väl uppväxtmiljö, familj och skola fungerar
- strukturell nivå, till exempel tillgång till ANDTS.

¹¹ Jämställdhetsmyndigheten (2019). Inget att vänta på. Handbok för våldsförebyggande arbete (sidan 51).

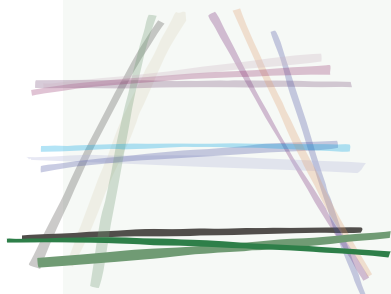
¹² MUCF (2017). Knäck koden! En vägledning om hur kommuner och civilsamhälle kan arbeta tillsammans mot våldsbejakande extremism.

- **ORGANISERAD BROTTSLIGHET, EKONOMISK BROTTSLIGHET ELLER NARKOTIKA**

Oftast utgår polisen från MSB:s definition, men anpassar den till brottskategoriområden, och utvecklar därifrån olika typer av lägesbilder – exempelvis i relation till organiserad brottslighet, ekonomisk brottslighet eller narkotika. Den kan även användas som underlag till egna framtagna modeller, som exempelvis stadie- eller fasmodellen.

Lägesbild – grundläggande nivå

**LEDORDET ÄR
ENKELHET**

GENERELLT ÄR SYFTET MED LÄGESBILDEN PÅ GRUNDLÄGGANDE NIVÅ ATT FÖRSÖKA SVARA PÅ FRÅGORNA:

- Vilka problem finns?
- Var finns problemen och var är de vanligast förekommande?
- Hur ser problemen ut över tid och jämfört med andra kommuner i lokalpolisområdet och i länet?
- Hur ser genomsnittet ut på läns- och riksnivå?

I LIKHET MED KARTLÄGGNINGEN ska arbetet med en lägesbild på grundnivå präglas av enkelhet. Här är fokus på att få en överblick över hur problemen generellt förändrats över tid samt att finna avvikelser. Stor vikt läggs vid att undersöka hur problemen kan variera och om de är särskilt framträdande i relation till varandra. Ibland går det att se mönster över olika delar av kommunen.

På den här nivån görs ingen skillnad mellan operativ och strategisk lägesbild, även om inriktningen är mer mot det operativa.

Hur går det till?

PÅ GRUNDLÄGGANDE NIVÅ ÄR TILGÅNGEN TILL SYSTEM, som underlättar framtagandet av lägesbilden, begränsad. Därför är det viktigt att informationen läggs samman på ett systematiskt sätt. Utgå från det enklast möjliga – var kreativa, men var medvetna om att det sätt ni väljer att sammanställa informationen på ska kunna besvara frågor om var och hur brottsproblemen uppstår. Utgå från att kommunens och polisens lägesbilder är likvärdiga. Studera lägesbilderna parallellt. Vilka mönster framträder och vad går att utläsa? En utmaning kan vara om lägesbilderna indikerar olika saker och olika prioriteringar. På grundläggande nivå är det oftast tillräckligt att arbeta vidare med de underlag som förenar bägge parter.

Sammanställningen kan man med fördel markera på fysiska kartor för att finna mönster, eller göra jämförelser mellan olika kategorier av brottsproblem. Ett sätt att hitta och identifiera vilka problem som framträder är att ställa den lokala kartläggningen mot referensvärden från riket, länet eller liknande kommuner. Det fungerar för både kommunen och polisen.

När man arbetar på grundläggande nivå görs ingen omfattande prognostisering, utan fokus är retrospektivt fram till nuläge. På den här nivån handlar det om att få en överblick och därefter få igång ett operativt arbete. Detta gäller oavsett om det är allra första gången ni tar fram en lägesbild eller om det är ett återkommande arbete ni genomför.

Tänk på att återkommande ställa er frågan om den kunskap ni genererat i lägesbilden är tillräcklig för att skapa en efterföljande diskussion om val av åtgärder i en orsaksanalys. Om svaret är ja – då är lägesbilden tillräcklig, om svaret är nej – då behövs mer underlag.

Målet med arbetssättet EST är att minska och förebygga brott och otrygghet i bostadsområden (framförallt i den offentliga miljön) genom tidiga insatser, när problem uppstår eller är på väg att kunna inträffa.

Ett exempel på lägesbilsarbete på grundläggande nivå

EFFEKTIV SAMORDNING FÖR TRYGGHET (EST) är ett systematiskt arbetssätt som bygger på kunskapsbaserad brottsprevention. Målet är att minska och förebygga brott och otrygghet i bostadsområden (framförallt i den offentliga miljön) genom tidiga insatser, när problem uppstår eller är på väg att kunna inträffa. Det systematiska arbetet innebär att man har fasta rutiner avseende deltagare (funktioner), dagordningar, formulär, checklistor, mötestider och dokumentation. Inrapportering sker kontinuerligt från många parter. EST utgår från en handbok som i huvudsak hämtar kunskap från situationell prevention.¹³

FÖRDEL: Ett systematiskt och kunskapsbaserat arbete som genererar information in till en uppdaterad lokal lägesbild, med fokus på den offentliga miljön. Strukturen och systematiken möjliggör effektivare och mer träffsäkra lokala lägesbilder och är enklare att operationalisera.

BEGRÄNSNING: EST-rapporteringen fokuserar på händelser i bostadsområden, i den offentliga miljön, och på de brott, ordningsstörningar och otrygghetsproblem som det medför. Därav ingår det sällan annan typ av brottslighet, som våld i nära relationer, it-brott eller bedrägerier.

¹³ Att arbeta brottsförebyggande med Effektiv Samordning för Trygghet (EST)
– En exempelsamling, Per-Olof Hallin, Malmö universitet 2019.

Lokal information att väga in

PÅ GRUNDLÄGGANDE NIVÅ FINNS DET EN VISS FÖRMÅGA att föra in och bredda förståelsen för kartläggningens resultat. Till stöd kan då annan information, som inte direkt har bäring på att förebygga brott, vägas in. Informationen breddar lägesbilden och ger nyanser till det underlag som enbart fokuserar på brott.

Lokala alkohol- eller drogvaneundersökningar

MÅNGA KOMMUNER GÖR EGNA FÖRDJUPANDE UNDERSÖKNINGAR om barns och ungas alkohol- och/eller drogvapor, som kompletterar exempelvis underlaget från Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN).

 FÖRDEL: Undersökningar av det här slaget ger en lokal beskrivning som kompletterar den övergripande kunskapen inom alkohol, narkotika, droger och tobak (ANDT). De ger även en mer träffsäker beskrivning, och illegal alkohol och narkotika kan fångas upp.

 BEGRÄNSNING: Det finns risk för att det brottsförebyggande arbetet skiftar fokus. Det finns även en risk för enkättrötthet om det görs med för täta intervaller.

Undersökningar av det här slaget ger en lokal beskrivning som kompletterar den övergripande kunskapen inom alkohol, narkotika, droger och tobak (ANDT).

Underlag från narkotikamätningar i avloppsvattnet:

MÄTNINGAR AV NARKOTIKARESTER i kommunens vatten och avloppssystem (VA-nätet).

 FÖRDEL: Ger en övergripande bild av hur vanligt det är att narkotiska preparat förekommer i den aktuella kommunen, vilket kan jämföras med andra kommuner. Om provtagningarna görs över tid går det att följa utvecklingen, förutsatt att det görs flera mätningar, på samma sätt.

BEGRÄNSNING: Resultaten från de här mätningarna påverkas av hur de genomförs och med vilka tidsintervall, vilket gör det svårt med jämförelser mellan kommuner eller över tid. En annan begränsning är att det blir en allmän information om läget i hela kommunen. Risken finns att ett resultat likställs med en viss målgrupp – exempelvis ungdomar – eller ett visst område, men det här är en genomsnittssiffra för hela befolkningen. Vissa preparat (som exempelvis Tramadol) används såväl genom laglig förskrivning som på olagligt sätt.

Trossamfund/Stadsmissionen:

TROSSAMFUND HAR OFTA EN VIKTIG ROLL i ett lokalsamhälle och har därtill uppdrag att möta samhällets mest utsatta.

FÖRDEL: De kan ge kompletterande information över tid om antalet utsatta eller hemlösa som de möter samt en generell bild av vad det är människor söker stöd för. Vissa trossamfund spelar även en avgörande roll för människor i kunskaps- och kontaktförmedling. Det spelar roll, eftersom de kan nå ut med information och dessutom samla in underlag från målgrupper som annars inte kommer till tals i tillräckligt hög grad.

BEGRÄNSNING: Trossamfunden har många gånger frivillig tystnadsplikt, och delger därför inte all information som de kan tänkas ha tillgång till. De möter dessutom ett urval av människor som inte alltid är representativa för målgruppen i stort.

Social nätverksanalys (SNA)

SNA ÄR ETT SÄTT ATT STUDERA SAMHÄLLETs funktioner genom relationer mellan individer, grupper eller sociala institutioner. Det bygger ett system att binda samman länkar och noder och skapa ett visualiserat kluster. Inom polisen används analysen för att skapa

Trossamfund har ofta en viktig roll i ett lokalsamhälle och har därtill uppdrag att möta samhällets mest utsatta.

förståelse för hur kriminella individer och löst sammansatta nätverk binds samman i olika relations- eller interaktionskluster. Den används även för att hitta vilka nyckelaktörer som exempelvis har tillgång till information och/eller fattar avgörande beslut.

FÖRDEL: Om det används på rätt sätt kan kartläggningen bidra till en avgörande förståelse för hur den lokala kriminella strukturen fungerar och dess aktörer förhåller sig till varandra.

BEGRÄNSNING: Bygger mycket på polisiär underrättelseinformation och behöver arbetas om till en aggregerad nivå för att kunna användas i ett gemensamt kartläggningsunderlag, vilket kräver kunskap och tid.

Om SNA används på rätt sätt kan kartläggningen bidra till en avgörande förståelse för hur den lokala kriminella strukturen fungerar och dess aktörer förhåller sig till varandra.

FÖRSLAG PÅ UNDERLAG FRÅN LÄNSSTYRELSEN ELLER REGIONEN

Egeninitierad social hållbarhetsjämförelse

LÄNSSTYRELSENA RUNT OM I SVERIGE har, förutom ett brottsförebyggande regionalt samordningsuppdrag, även andra uppdrag inom området social hållbarhet. De tar fram och följer regionalt den samlade utvecklingen genom olika typer av underlag om exempelvis jämställdhet, våld i nära relationer, integration eller ANDT.

FÖRDEL: Länsstyrelsens underlag ger en möjlighet att få en regional bild av utmaningar och förutsättningar samt i förlängningen utveckla samverkansformer mellan lokal och regional nivå, inte minst i kartläggning och lägesbildsunderlag.

BEGRÄNSNING: Underlaget avser regional nivå, och tar inte alltid hänsyn till de variationer som finns mellan kommuner.

Nationella trygghetsundersökningen syftar bland annat till att mäta människors utsatthet för brott samt deras upplevelse av oro och otrygghet.

Statistik över anmälda brott (Brå)

GER UNDERLAG TILL EN JÄMFÖRELSE mellan polisens lokala siffror och nationella siffror.

FÖRDEL: Kan fungera som referensvärde som man jämför den lokala statistiken mot.

BEGRÄNSNING: Går inte att bryta ner mer än på generell lokal nivå, ej områdes- eller platsspecifik nivå, på grund av sekretess.

Nationella trygghetsundersökningen – NTU (Brå)

EN ÅRLIG UNDERSÖKNING som bland annat syftar till att mäta människors utsatthet för brott samt deras upplevelse av oro och otrygghet.

FÖRDEL: Undersökningen har hög relevans, eftersom det totala urvalet är så pass stort. Finns generaliserbar information som inte behövs undersökas lokalt.

BEGRÄNSNING: För en del kommuner går undersökningen inte att bryta ner på mindre än lokalpolisområdesnivå, vilket gör att det kan vara svårt att använda data lokalt.

Kunskap om våldsbejakande extremism (Brå/CVE)

KUNSKAPSUNDERLAG om de olika extremistiska miljöerna.

FÖRDEL: Kan vara ett underlag för att kunna göra en lokal lägesbild över extremistiska tendenser som bidrar till den övergripande lokala lägesbilden.

BEGRÄNSNING: För många kommuner är våldsbejakande extremism ett avgränsat problem.

Öppna jämförelser (SKR/MSB)

ÖPPNA DATA OM JÄMFÖRELSEMÅTT mellan kommuner som hämtas ur databasen Kolada och finns att nå via SKR:s webbplats.

FÖRDEL: Det går bra att jämföra sina egna data och utvecklingen över tid.

BEGRÄNSNING: Bara vissa data är direkt tillämpbara för den lokala lägesbilden.

Socioekonomiska/sociodemografiska data på kommunnivå (SCB)

STATISTISKA CENTRALBYRÅN (SCB) har en gedigen databas med många informationsunderlag.

FÖRDEL: SCB:s data går att bryta ner på kommunnivå, de går att jämföra mellan kommuner och det går att se trendutveckling. Det finns lättillgänglig statistik presenterad, och statistikdatabasen har stora mängder statistiskt säkerställda data.

BEGRÄNSNING: Det kan ta tid att arbeta fram och värdera underlaget, eftersom det kräver goda kunskaper i statistik.

Alkohol- och drogvaneundersökningar

CENTRALFÖRBUNDET FÖR ALKOHOL OCH NARKOTIKAUPPLYSNING (CAN), som är ett nationellt kunskapscentrum inom områdena alkohol, narkotika, doping och tobak (ANDT), tillhandahåller varje år nationella enkätundersökningar om svenskarnas vanor inom de olika ANDT-områdena.

ANDT tillhandahåller varje år nationella enkätundersökningar om svenskarnas vanor inom de olika ANDT-områdena.

Undersökningarna skapar en ökad förståelse för de generella förutsättningarna för drogrelaterade problem.

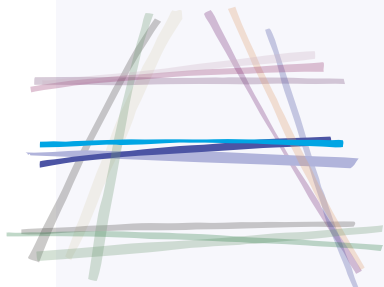

FÖRDEL: Undersökningarna håller god kvalitet, är differentierade utifrån olika kunskapsområden och ger god inblick i hur utvecklingen sett ut på kort och lång sikt. Skapar en ökad förståelse för de generella förutsättningarna för drogrelaterade problem. Delar av underlaget bidrar till en beskrivning av tillgång och efterfrågan på illegal alkohol och narkotika.

BEGRÄNSNING: Endast fakta på nationell nivå, svårt att bryta ner på lokal nivå. Det finns risk för att fokus flyttas från det brottsförebyggande till ett ANDT-perspektiv.

Lägesbild – breddad nivå

LEDORDET ÄR UTVECKLING

PÅ DEN BREDDADE NIVÅN ÄR LEDORDET UTVECKLING. Det betyder att lägesbilden här kommer att bearbetas på ett mer utförligt och nyanserat sätt än tidigare, med syfte att skapa mer förståelse för brotten och brottsligheten. Ofta leder det till att fler källor vägs mot varandra och att fler överväganden tillkommer. Det innebär dock inte att mer information per automatik leder till en bättre lägesbild. På den här nivån innebär det en ökad förmåga att identifiera mönster i brottsligheten och hur den varierar mellan områden, mellan tider och/eller mellan målgrupper. Det går i högre utsträckning att svara på frågan om vilka platser, objekt eller fenomen som är mer utsatta än andra, och därtill när de är som mest utsatta.

På den breddade nivån kan lägesbilden ta in annan kompletterande information som den grundläggande nivån inte har kapacitet till. Det kan gälla information som skapar ett sammanhang för att öka förståelsen för varför det sker mer brott på plats X jämfört med plats Y. Exempelvis kan en kommun samla in sociodemografiska och socioekonomiska underlag på områdes- eller målgruppsnivå med hjälp av GIS-kartor.

På den breddade nivån kan lägesbilden ta in annan kompletterande information som den grundläggande nivån inte har kapacitet till.

TÄNK PÅ ATT DENNA FÖRTECKNING inte är heltäckande; det kan finnas andra informationskällor som bidrar till kartläggningen. Likaledes ger de beskrivna fördelarna och begränsningarna inte heltäckande svar på informationskällornas styrkor och svagheter, utan ska snarare ses som exempel.

Generellt är syftet med lägesbilden på den breddande nivån att besvara flera frågor:

VILKA PROBLEM FINNS?

- Var finns problemen och var är de vanligast förekommande?
- Hur ser våra problem ut jämfört med andra kommuner i länet, eller andra lokalpolisområden inom polisregionen, eller jämfört med länet som helhet och med riksgenomsnittet?
- Hur varierar problemen mellan platser eller områden?
- Hur varierar problemen över tid?
- Hur varierar problemen mellan olika målgrupper?

Hur går det till?

PÅ DEN BREDDADE NIVÅN FINNS BÅDE FÖRMÅGA OCH ETT BEHOV

av mer precisa digitala system. För att visualisera hur data varierar över tid, rum och målgrupper, kan man med fördel använda tekniska hjälpmedel, exempelvis GIS-kartor (antingen egenutvecklade eller som en del i en färdig paketlösning). På GIS-kartan kan polisens underlag i många fall läggas samman med kommunens, så att all information vägs samman i en gemensam bild.

De jämförelser som tidigare gjordes med andra kommuner, länet och riket i stort, kan nu fördjupas genom exempelvis jämförelser med kommuner med liknande sociodemografiska och socioekonomiska förutsättningar.

Lägesbilder på breddad nivå kan också ha ett proaktivt inslag genom att man förutser problem, exempelvis genom att man statistiskt prognostiserar ett förväntat antal anmälda brott. Prognosvärden ger möjlighet att förutsäga brottslighetens utveckling. Den proaktiva lägesbilden kan vara ett bra underlag för att

Lägesbilder på breddad nivå kan också ha ett proaktivt inslag genom att man förutser problem, exempelvis genom att man statistiskt prognostiserar ett förväntat antal anmälda brott.

i god tid göra prioriteringar i det brottsförebyggande arbetet och/eller besluta om resurstillsättning och annan verksamhetsplanering. Det förväntade värdet kan också påvisa om det brottsförebyggande arbetet haft någon inverkan på brottsligheten.

ETT ENKELT SÄTT ATT TA FRAM ETT SÅDANT MÅTT är att räkna ut det månatliga medianvärdet för de tre senaste åren. Runt vart och ett av de förväntade månadsvärdena beräknas därefter ett intervall, för att kunna avgöra om den faktiskt anmälda brottsligheten under en månad är låg, hög eller ”normal”. Läs mer om hur sådana prognoser kan göras i Brås idéskrift *En lokal uppföljnings- och prognosprocedur i problemorienterat arbete mot brott*.¹⁴

På breddad nivå kan lägesbilden också ta hänsyn till kunskapen om risk- och skyddsfaktorer som påverkar individen.

Tar lägesbilden in risk- och skyddsfaktorer?

PÅ BREDDAD NIVÅ KAN LÄGESBILDEN OCKSÅ TA HÄNSYN till kunskapen om risk- och skyddsfaktorer som påverkar individen. Generellt kan de kategoriseras på följande sätt:

RISKFAKTORER är egenskaper, händelser, förhållanden eller processer som ökar sannolikheten eller risken för ett visst utfall – i detta fall normbrytande beteende.

SKYDDSAKTORER är egenskaper, händelser, förhållanden eller processer som minskar sannolikheten eller risken för ett visst utfall – i detta fall normbrytande beteende.¹⁵

¹⁴ Idéskrift 8 LUUPP – En lokal uppföljnings- och prognosprocedur i problemorienterat arbete mot brott

¹⁵ Bedöma risk och behov för barn som begår brott eller annat typ av normbrytande beteende. Socialstyrelsen 2019 (utifrån Andershed & Andersheds skrift; Risk- och skyddsfaktorer för normbrytande beteende bland unga: Att använda teori och forskning i praktiken).

Inom socialtjänsten är detta ett vanligt sätt att beakta helheten kring en enskild individ, det vill säga vilken situation vederbörande befinner sig i. Centralt är att försöka förstå samspelet mellan skydds- och riskfaktorer och hur de ömsesidigt påverkar varandra. Detta synsätt är relevant inte enbart inom socialt arbete, utan går att tillämpa även i det brottsförebyggande arbetets underlag, med fokus på studerandet av kriminogena miljöer, beteenden och kriminalitet.

Viktiga lärdomar visar att det inte råder orsakssamband, utan oftast är mer komplext än så – men forskningen är relativt överens om att det finns en kumulativ effekt, det vill säga att en riskfaktor ökar risken för ytterligare riskfaktorer och så vidare, och detsamma gäller för skyddsfaktorer. Dessutom är risken för exempelvis ett normbrytande beteende större ju fler riskfaktorer som förekommer i relation till antalet skyddsfaktorer (och vice versa).¹⁶

Risk- och skyddsfaktorer finns på flera nivåer, från individuella, familjebaserade, till omgivningsorienterade, lokalsamhälles och samhällsövergripande. De samspelar och påverkar varandra.

VARFÖR ÄR DET HÄR DÅ VIKTIGT? Främst för att det bidrar till att belysa varför vissa drabbas eller utsätter andra för brott samt hur den omgivande miljön växelverkar med dessa fenomen och beteenden. Det här spelar roll för urvalet men kanske framförallt för den sammanvägning av underlaget som görs i lägesbilden och den efterföljande orsaksanalysen.

Centralt är att försöka förstå samspelet mellan skydds- och riskfaktorer och hur de ömsesidigt påverkar varandra.

Varför är det här då viktigt? Främst för att det bidrar till att belysa varför vissa drabbas eller utsätter andra för brott.

¹⁶ Skolundersökning om brott (SUB rapport Brå 2020)

VISSA INDIKATORER ÄR SÄRSKILT BETYDELSEFULLA för att påvisa risk för ett normbrytande beteende som kan leda till en kriminell karriär. Det gäller det att uppmärksamma, inte minst inom det brottsförebyggande arbetet. Ett exempel är så kallade strategiska brott, det vill säga sådan brottslighet bland ungdomar, som indikerar hög risk för en fortsatt kriminell livsstil. Tänk därmed på vilka underlag som ni väljer att ta fram, vad ska de tillföra och hjälpa er att bedöma, samt hur ni ska tolka resultatet i lägesbilden.

Det gäller att göra en avvägning mellan att studera risk- och skyddsfaktorer och hur de påverkar varandra.

Ett exempel på lägesbilsarbete på breddad nivå

ARBETET MED ATT SAMLA IN UNDERLAG bedrivs kontinuerligt, såväl operativt som strategiskt. Det gäller att göra en avvägning mellan att studera risk- och skyddsfaktorer och hur de påverkar varandra. Det finns beredskap att arbeta med en dagsaktuell situation likväl som att bygga upp en struktur för ett mer långsiktigt arbete.

Ett antal inrapportörer samlar regelbundet in information, med hjälp av ett frågeformulär. Det bygger på den senaste veckans händelser, en prognos om kommande dagars arbete samt noterade avvikelser av intresse ur ett brottsförebyggande perspektiv. Den samlade informationen systematiseras i ett flerdimensionellt verktyg – en GIS-karta. Verktöget genererar en samlad överblick av den senaste veckans händelser, hur de värderats av avsändarna samt hur det sett ut över tid. Utifrån kartans bild diskuteras och analyseras den i den operativa lägesbilsgruppen och en kortfattad rapport skickas ut till ett antal mottagare. I den operativa lägesbilsgruppen tas även beslut om eventuella behov av insatser och extra resurser den kommande veckan.

Varje kvartal gör det lokala brottsförebyggande rådet en mer genomgående uppföljning av den samlade lägesbilden för att överensstamma med tertialboksluten för hela organisationen. Samman-

ställningen kompletteras med uppföljningar av genomförda insatser. Resultatet påverkar det kommande kvartalets inriktning och åtaganden samt om det behövs medel för mer omfattande insatser inom ett visst område. På årsbasis görs uppföljningar av de fyra kvartalens samlade bedömning.

FÖRDEL: Följer ett strukturerat och kunskapsgenererat angreppssätt, bygger in verktyg som hjälper till att visualisera lägesbilden, på såväl kort som lång sikt. Skapar underlag för arbetet på såväl operativ som strategisk nivå.

BEGRÄNSNING: Kräver att de samverkande organisationerna och funktionerna har förutsättningar och kunnande att ta till sig den mängd information som genereras. I ett senare skede behövs tid att analysera varför bilden ser ut som den gör. Till detta behövs mandat och resurser samt en förståelse för både det operativa och det strategiska arbetet.

Lokal information att väga in

PÅ BREDDAD NIVÅ FINNS DET STÖRRE FÖRMÅGA att föra in och bredda förståelsen för kartläggningens resultat. Till stöd kan då annan mer detaljerad information, som inte direkt har betydelse för att förebygga brott, vägas in. Informationen tillför utförligare och mer precisa mått jämfört med på grundnivån.

På breddad nivå finns det större förmåga att föra in och bredda förståelsen för kartläggningens resultat.

Egeninitierade sociodemografiska eller socioekonomiska undersökningar på områdesnivå

MÅNGA KOMMUNER, OCH I VISSA FALL REGIONER, gör egeninitierade undersökningar för att fördjupa förståelsen för skillnader i lokala sociodemografiska och socioekonomiska förutsättningar bland medborgarna. Ibland inom ramen för ett övergripande Agenda 2030-arbete eller i en översiktsplan.

 FÖRDEL: Informationen kan skraddarsys och brytas ner på områdesnivå utifrån det som ska studeras. Det skapar värde för många parter, alltifrån samhällsplanering till brottsförebyggande arbete.

 BEGRÄNSNING: Många gånger kräver det en extern part som gör arbetet och bearbetningen, och det medför kostnader. Resultaten har oftast indirekt en inverkan på det brottsförebyggande arbetet.

Elevhälsan

Skolans hälsokontrollundersökningar ger en bra överblick över såväl den fysiska som den psykiska hälsan hos barn och ungdomar i kommunen.

INOM SKOLORGANISATIONEN, OFTA ELEVHÄLSAN, genomförs hälsokontrollundersökningar. De slås ofta samman på en övergripande nivå och ger en bra överblick över såväl den fysiska som den psykiska hälsan hos barn och ungdomar i kommunen.

 FÖRDEL: Det skapar en breddad förståelse för barns och ungdomars hälsa, och gör det också möjligt att jämföra olika skolor eller olika delar av kommunen. Bortfallet är i regel lågt.

 BEGRÄNSNING: Privata skolor ingår sällan i det kommunala underlaget. Har ingen direkt betydelse för brott och brottslighet.

Risk och sårbarhetsanalys/WIS (webbaserat informationssystem)

DET ÄR EN LAGSTADGAD SKYLDIGHET FÖR ALLA SVERIGES KOMMUNER att utifrån en risk- och sårbarhetsanalys (RSA) regelbundet arbeta för att reducera risker, minska sårbarheter, och förbättra förmågan att förebygga, motstå och hantera risker och extraordinära händelser.

 FÖRDEL: Analysen kan bidra till att belysa kommunens förmåga och sårbarheternas struktur. Tillsammans med annat underlag breddas kunskapsunderlaget till lägesbilden genom en RSA.

 BEGRÄNSNING: Fokuserar på riskbedömning och syftar inte primärt till att bedöma brott utan mer till krisberedskap och civilt försvar.

Handlingsplan mot våld i nära relationer

På flera nivåer – såväl nationell som regional och kommunal – finns idag handlingsplaner för att hantera våld i nära relationer. Ofta ingår även hedersrelaterat våld och förtryck.

 FÖRDEL: Utifrån handlingsplanerna går det dels att få en överblick över vad som sker, dels att se vilket underlag prioriteringarna vilar på. Det ökar möjligheten för det brottsförebyggande arbetet att även närma sig det våldspreventiva arbetet.

 BEGRÄNSNING: Handlingsplanerna behöver inte vila på en lokal lägesbild, utan utgår från en mer generell beskrivning av våldets natur och att våldet förekommer i alla samhällskontexter. Svårt att få fram lokala data som då kräver omfattande bearbetning för att inte röja sekretess.

På flera nivåer – såväl nationell som regional och kommunal – finns idag handlingsplaner för att hantera våld i nära relationer. Ofta ingår även hedersrelaterat våld och förtryck.

Handlingsplan mot våldsbejakande extremism fyller på med viktig kunskap och breddar den lokala lägesbilden.

Handlingsplan mot våldsbejakande extremism

HANDLINGSPLAN SOM OFTAST UTGÅR FRÅN EN EGEN KARTLÄGGNING OCH ANALYS, kopplad till risker för olika former av extremism i lokalsamhället.

FÖRDEL: Fyller på med viktig kunskap och breddar den lokala lägesbilden. Många gånger går det att föra in underlaget till en gemensam kartläggning och lägesbild, och därmed få två arbetsätt att synkronisera med varandra.

BEGRÄNSNING: Svårt att avgöra hur nära extremism är brottsliga handlingar; det är inte brottsligt att vara radikaliserad eller ha extremistiska åsikter, men det finns faktorer i beteendet som kan medföra allvarliga konsekvenser.

Purple flag-data och information

PURPLE FLAG, ELLER FÖRBÄTTRAD KVÄLLSEKONOMI, är ett arbetsätt att levandegöra stadskärnor efter klockan 17. I det arbetet genomförs en nulägesanalys, med fokus på bland annat trygghet och säkerhet i stadskärnor på kvällar.

FÖRDEL: Underlaget som tas fram kan användas som del i breddandet av information till kartläggningen. En fördel är att den aktivt inhämtar information från det lokala näringslivet, och fokuserar på vissa områden inom vissa tidsramar.

BEGRÄNSNING: Är framförallt inte ett brottsförebyggande arbete, även om det ingår som en röd tråd, har ett avgränsat uppdrag till centrumområden och kvällstid.

LUPP: Lokal uppföljning av ungdomspolitiken

EN NATIONELL ENKÄTUNDERSÖKNING SOM STUDERAR hur unga på lokal nivå ser på olika frågor som berör dem i vardagen. Från generella frågor om inflytande, demokrati och framtidsutsikter till mer vardagsnära frågor som hälsa och trygghet.

FÖRDEL: Breddar bakgrundsförståelsen och tillför underlag som kompletterar andra data.

BEGRÄNSNING: Relativt lite data som är direkt relaterade till brottsförebyggande arbete, och de data som tas fram kräver bearbetning.

Svenskt brottsskadeindex (Swedish crime harm index)

SVENSKT BROTTSSKADEINDEX BYGGER PÅ KORSKÖRNINGAR av *hot spot*-platser (där många brott sker) och *harm spot*-platser (som enligt ett index visar hur mycket skada brott medför). Sammanvägningen syftar till att identifiera vilka platser som är sårbara både utifrån ett kvantitativt mått (antal brott) och ett kvalitativt mått (brottens allvarlighetsgrad).

FÖRDEL: Rätt använt bidrar det till underlag som även viktat olika typer av brott efter hur stor skada de åstadkommer.

BEGRÄNSNING: Är just nu i en testfas och finns ännu inte tillgängligt för polisen generellt att använda sig av.

Svenskt brottsskadeindex bygger på korskörningar av *hot spot*-platser och *harm spot*-platser.

I och med att allmännyttan ofta är representerade i utsatta områden ger det en bra överblick och ett mått på hur attraktivt och hur anonymt ett område är.

In- och utflyttningsstatistik

ALLMÄNNYTAN FÖR STATISTIK ÖVER IN- OCH UTFLYTTNINGAR i boendebeståndet.

FÖRDEL: I och med att allmännyttan ofta är representerade i utsatta områden ger det en bra överblick och ett mått på hur attraktivt och hur anonymt ett område är.

BEGRÄNSNING: Ger bara statistik över det egna beståndet. Avgränsningen av vilken information som bidrar till att öka den brottsförebyggande kapaciteten.

FÖRSLAG PÅ UNDERLAG FRÅN REGIONALA OCH NATIONELLA ORGANISATIONER

Brottsofferundersökningar på nationell nivå (Socialstyrelsen)

ÖPPNA DATA PÅ SOCIALSTYRELSENS WEBBPLATS om nationella undersökningar om brottsoffer.

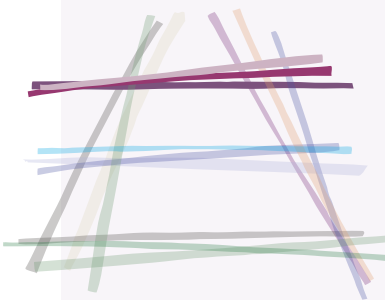

FÖRDEL: Ger en kompletterande inblick i vilka som söker vård på grund av att de utsatts för olika typer av brott, och/eller hur utsatt personal inom olika områden är.

BEGRÄNSNING: Oftast enbart på nationell nivå, sällan nedbruttet på regional eller lokal nivå.

Lägesbild – avancerad nivå

LEDORDET PÅ AVANCERAD NIVÅ ÄR FÖRDJUPNING, vilket ger att data till lägesbilden belyses från fler infallsvinklar och perspektiv. På den här nivån kan kommunen och lokalpolisområdet göra mer bruk av kartläggningarna vid sammanställningen av lägesbilden. Framförallt genom att olika former av it-stöd används för att finna kluster mellan brott och brottslighet. Det finns förutsättningar att beskriva brottstyper som vanligtvis är mer dolda, såsom exempelvis våld i nära relationer, organiserad brottslighet eller välfärdsbrott.

LEDORDET ÄR FÖRDJUPNING

Hur går det till?

PÅ AVANCERAD NIVÅ VÄGS OLIKA TYPER AV LÄGESBILDER SAMMAN och analyseras gemensamt. Det kan gälla såväl långsiktigt strategiska som dagsaktuellt operativa. För att klara det finns system som stödjer, automatiserar och systematiserar informationsflödet till färdiga kartläggningar på såväl operativ som strategisk nivå, såväl i närtid som i ett flerårigt perspektiv. Systemen hjälper till att utarbeta överblickbara kartor för varje område i kommunen. De får i sin tur sin egna framtagna profil i lägesbilsarbetet och därtill anpassade åtgärder.

Tänk på att avancerad nivå i kartläggningen hör samman med avancerad nivå i lägesbilden.

KOM IHÅG ATT MER DATA, PRECIS SOM PÅ DEN BREDDADE NIVÅN, inte per automatik medför en bättre lägesbild. Tänk på om dessa data är tillräckliga för att skapa en efterföljande diskussion om val av åtgärder i en orsaksanalys. Om svaret är ja – då är lägesbilden tillräcklig, om svaret är nej – då behövs mer underlag.

Polisens nätverksanalys är ett arbetssätt som kan implementeras under den här fasen. Den skapar förståelse, inte bara för de händelser och fenomen som kartlagts, utan också för mönstren bakom – de sociala kontexterna som återspeglas i lokalsamhället. Här är det viktigt att analysens resultat in i lägesbilden bygger på aggregerade data, annars finns risk för sekretessbrott. Det gäller såklart även andra känsliga data som exempelvis vad gäller våld i nära relationer. Generellt är fokus på att bli mer finmaskig i såväl frågor som svar. Därav blir frågorna som tillkommer av följande karaktär:

- Hur varierar problemen inom olika platser/områden?
- Hur varierar problemen dag för dag och timme för timme?
- Hur varierar problemen inom olika målgrupper (vilka subgrupperingar finns, åldersdifferentiering, könsdifferentiering, områdestillhörighet)?

Ett exempel på lägesbildsarbete på avancerad nivå

PÅ DEN AVANCERADE NIVÅN FINNS DET EN VÄL UTBYGGD OCH FUNGERANDE STRUKTUR för hur data kontinuerligt läggs in och bearbetas i flera digitala system. Problembilden studeras och justeras dagligen, och små förändringar dokumenteras. Systemet läser av och indikerar när förändringar uppstår. På avancerad nivå är olika system sammanlänkande så att de direkt överför inmatade data enligt kvalitetssäkrade rutiner med hänsyn tagen till sekretess och personlig integritet. Även brottskategorier som normalt sett har svårt att få plats i det brottsförebyggande arbetet ingår och hanteras på samma sätt som mer traditionella brott. Därtill finns en beredskap att snabbt justera efter förändrade behov som belyses i lägesbilden.

Polisens nätverksanalys är ett arbetssätt som kan implementeras under den här fasen. Här är det viktigt att analysens resultat in i lägesbilden bygger på aggregerade data, annars finns risk för sekretessbrott.

På avancerad nivå är olika system sammanlänkande så att de direkt överför inmatade data enligt kvalitetssäkrade rutiner med hänsyn tagen till sekretess och personlig integritet.

Det innebär att gränsdragningar mellan ansvarsområden är tydliga men alla parter är införstådda med att de behöver göra sin del i arbetet och därmed vid behov ställa om och frigöra interna resurser.

Organisatoriskt går det utan några större ställtider att justera resurser efter behov, och uppföljningar sker regelbundet. Det innebär att gränsdragningar mellan ansvarsområden är tydliga men alla parter är införstådda med att de behöver göra sin del i arbetet och därmed vid behov ställa om och frigöra interna resurser. De insatser som beslutas utifrån lägesbilden och den därtill tillkommande orsaksanalysen följs upp och kvalitetssäkras av såväl den egna organisationen som av externa parter, exempelvis revisionsföretag eller högskolor och universitet.

FÖRDEL: Utvecklar arbetet ytterligare från den breddade nivån och gör det än mer följsamt och precist. Följer ett väl strukturerat och kunskapsgenererat arbetssätt. Det finns inbyggda verktyg som hjälper till att visualisera lägesbilden på en mer detaljerad nivå, från hela år till enskilda dagar. Genererar kontinuerligt underlag för såväl operativ som strategisk nivå.

BEGRÄNSNING: Den här nivån kräver att det lokala brottsförebyggande arbetet getts alla de förutsättningar som anses behövas. Det betyder att det finns ett gediget intresse och mandat att utveckla kunskap och delvis bereda ny mark, inte sällan sammanflätat med forskning, samtidigt som behovet av resurser tillgodoses, genom både digitala hjälpmedel och personal. I det här steget är en del av lärprocessen att våga testa nya innovativa lösningar.

Lokal information att väga in

Sociala kompassrapporter eller motsvarande.

AVANCERADE SOCIODEMOGRAFISKA OCH SOCIOEKONOMISKA data på platsspecifik nivå.

FÖRDEL: Sammanställd information som ger utökade, ibland avgörande pusselbitar, till förståelse för variationer inom en kommun som kan jämföras med andra motsvarande data. Underlaget har bäring för många andra uppdrag i en kommun.

BEGRÄNSNING: Få kommuner har möjlighet att själva genomföra en sådan rapport, utan behöver upphandla detta av ett statistikföretag. Det medför extra kostnader.

Data ur EDPQS undersökningar

DET FINNS EN FÖRDJUPAD EUROPEISK STANDARD för att kvalitets-säkra och systematisera det drogförebyggande arbetet som kallas European drug prevention quality standards (EDPQS). EDPQS finns att ta del av via Folkhälsomyndighetens plattformar.

FÖRDEL: Dess resultat kan skapa synergieffekter som tillfaller det brottsförebyggande arbetets kartläggning. Främst bidrar den till förståelsen av vad som behöver göras inom de områden där ANDT och brottsförebyggande arbete överlappar varandra.

BEGRÄNSNING: EDPQS är i sig en manual och styrmodell och kräver en omfattande arbetsinsats, och det är viktigt att den inte ses som en konkurrent till samverkansprocessen.

Det finns en fördjupad europeisk standard för att kvalitets-säkra och systematisera det drogförebyggande arbetet – European drug prevention quality standards (EDPQS).

**DEN HÄR BOKEN HANDLAR OM SAMVERKAN
I LOKALT BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE SAMT
OM ATT TILLSAMMANS ARBETA KUNSKAPSBASERAT
OCH STRUKTURERAT MED KOMPLEXA FRÅGOR.**

*Kartläggning och lägesbild i brottsförebyggande arbete är en fördjupning av framförallt steg två i den så kallade samverkansprocessen, som beskrivs ingående i boken *Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete* och på plattformen *Samverkan av lokalt brottsförebyggande arbete*: bra.se/samverkan.*

Syftet med boken är att beskriva hur kartläggningar kan genomföras och hur lägesbilder för lokalt brottsförebyggande arbete kan tas fram, utifrån de förutsättningar som finns i den aktuella kommunen eller i lokalpolisområdet. Därtill finns stödmaterial till arbetet med orsaksanalyser på plattformen och i boken *Orsaksanalys i lokalt brottsförebyggande arbete*.

Boken har tagits fram gemensamt av Brå, Polisen och Sveriges Kommuner och Regioner.